

СЕКЦИЯ РЕСТАВРАЦИЯ НА СБХ
АСОЦИАЦИЯ НА РЕСТАВРАТОРИТЕ В БЪЛГАРИЯ

ФОРУМ
РЕСТАВРАЦИЯ
2008

11-19 април 2008

Галерия "Академия", НХА, ул. "Шипка" 1

С партньорството на

Национална художествена академия

- 3 Stefko AENSKI
Стефко АЕНСКИ
- 4 Eleni ALOUPI, Vassilis PASCHALIS, Andreas KANYDES,
Ioanna ASLANI
- 5 Vassilis ARGYRATOS, Foteini FRAGKAKI
- 6 Kristina BELEVA
Кристина БЕЛЕВА
- 7 Stefan BELISHKI, Atanas PAPADAKIS, Sylvia VARADINOVA-
PAPADAKI, Milena BELISHKA
Стефан БЕЛИШКИ, Атанас ПАПАДАКИС, Силвия
ВАРАДИНОВА-ПАПАДАКИ, Милена БЕЛИШКА
- 8 BOUDALIS
- 9 Daniela CHERNEVA
Даниела ЧЕРНЕВА
- 10 Roumiana DECHEVA
Румяна ДЕЧЕВА
- 11 Helen Veronika FARMAKALIDIS
- 12 Krassimira FRANGOVA
Красимира ФРАНГОВА
- 13 Grigori GRIGOROV, Vladimir TSVETKOV
Григори ГРИГОРОВ, Владимир ЦВЕТКОВ
- 14 Nikifor HARALAMPIEV
Никифор ХАРАЛАМПИЕВ
- 15 Aglika IKONOMOVA, Mira HRISTOVA
Аглика ИКОНОМОВА, Мира ХРИСТОВА
- 16 Dušan KATUŠČÁK, Peter GABADAJ, Dana LACKOVA,
Alena MAKOVA, Veronica LETTRICHOVA
- 17 Kalliope KAVASSILA
- 18 Vasil KITOV
Васил КИТОВ
- 19 Lozinka KOINOVA-ARNAUDOVA, Svetla KOINOVA-
MECHKUEVA
Лозинка КОЙНОВА-АРНАУДОВА, Светла КОЙНОВА-
МЕЧКУЕВА
- 20 Liuba KRASOVSKA-RAINOVA, Vladimir TSVETKOV
Люба КРАСОВСКА-РАЙНОВА, Владимир ЦВЕТКОВ
- 21 Boris KVASNICA
- 22 Dimitra LAZIDOU
- 23 Sharon LITTLE
- 24 Reni MARCHEVA, Ruzha SIMEONOVA, Guergana
ANTONOVA
Рени МАРЧЕВА, Ружа СИМЕОНОВА, Гургана АНТОНОВА
- 25 Ablena MAZAKOVA
Аблена МАЗАКОВА
- 26 Jacques NEGUER
- 27 Gojka RAJAGIČ BREGAR, Matija STRLIČ, Franci SLUGA,
Vili BUKOŠEK, Andrej DEMŠAR, Dejana ĐORĐEVIĆ, Jana
KOLAR, Anton VELUŠČEK
- 28 Panayot PANOVA, Kitan KITANOV
Панайот ПАНОВ, Китан КИТАНОВ
- 29 Diana PANOVA
Диана ПАНОВА
- 30 Demostenes PIMPLIS
- 31 Peter POPOV, Valentin TODOROV, Stefan TAPANOV, Kitan
KITANOV
Петър ПОПОВ, Валентин ТОДОРОВ, Стефан ТЪПАНОВ,
Китан КИТАНОВ
- 32 Nikolaos SMYRNAKIS
- 33 Stergios STASSINOPOULOS
- 34 Lyubomira STEFANOVA, Stefan STEFANOV
Любомира СТЕФАНОВА, Стефан СТЕФАНОВ
- 35 Stefan STEFANOV, Lyubomira STEFANOVA
Стефан СТЕФАНОВ, Любомира СТЕФАНОВА
- 36 Stefan TAPANOV
Стефан ТЪПАНОВ
- 37 Elitsa TSVETKOVA
Елица ЦВЕТКОВА
- 38 Ivan VANEV
Иван ВАНЕВ
- 39 Alexander VATOV
Александър ВЪТОВ

Форум РЕСТАВРАЦИЯ 2008

- Организатори:** Секция РЕСТАВРАЦИЯ на СБХ
Асоциация на реставраторите в
България
- С любезната подкрепа на** Национална художествена академия
- Организационен комитет:** доц. Стефан БЕЛИШКИ
Панайот ПАНОВ
Стефан СТЕФАНОВ
Стефко АЕНСКИ
- Фотография на корицата:** проф. Михаил ЕНЕВ
- Дизайн на корицата:** Атанас ПАПАДАКИС,
д-р Красимира ФРАНГОВА
- Дизайн:** д-р Красимира ФРАНГОВА
- Превод от и на английски:** д-р Елица ЦВЕТКОВА,
д-р Красимира ФРАНГОВА,
Силвия ВАРАДИНОВА-ПАПАДАКИ
Борислава НАЧЕВА

Forum CONSERVATION 2008

- Organized by:** UBA - Section "Conservation"
Association of the Conservators-
Restorers in Bulgaria
- With the kind support of:** National Academy of Arts
- Organization Committee:** assoc. prof. Stefan BELISHKI
Panayot PANOVA
Stefan STEFANOV
Stefko AENSKI
- Cover Photograph by:** prof. Michail ENEV
- Cover Design:** Атанас PAPADAKIS,
Krassimira FRANGOVA, PhD
- Layout:** Krassimira FRANGOVA, PhD
- Translations to and from
English:** Elitsa TSVETKOVA, PhD,
Krassimira FRANGOVA, PhD,
Sylvia VARADINOVA-PAPADAKI
Borislava NACHEVA

МАЩАБНИ фото план карти на стенописната украса от църквата „Св. Св. Константин и Елена” в с. Долно Луково, Ивайловградско

С бързото развитие на дигиталната техника и технологии стана възможно точно мащабно документиране и представяне на стенописната украса от интериора на различни култови обекти.

В случая, чрез възможностите на дигиталната техника се реализираха мащабни фото план карти на стенописите от интериора на църквата „Св. Св. Константин и Елена” в с. Долно Луково. Стенописите са представени в мащаб 1:10 и са направени разгъвки на трите стени - северна, южна и западна, на които се намират стенописите.

Стефко АЕНСКИ

Stefko AENSKI

stefal63@yahoo.com

SCALED Photo Plan-cards of Wallpaint Decoration of the Church “ St. St. Constantine and Elena” in Dolno Lukovo Village, Ivailovgrad Region.

Due to the fast improvement of the digital equipment and technologies it is now possible to make more precise documentation and presentation of the wallpaint decoration of the interior of various cult objects.

In this case, thanks to the options of the digital equipment, scaled photo plan-cards of the wallpaintings from the interior of the church “St. St. Constantine and Elena“ in Dolno Lukovo village were created. The wallpaintings are presented in 1: 10 scale, and foldouts are made of three of the walls – Northern, Southern and Western, on which the wallpaintings are situated.

“ПОКЛОНЕНИЕТО на влъхвите” от Доменикос Теотокопулос. Идентификация на пигменти чрез прилагане на недеструктивни физико-химични техники.

Това е кратко представяне на проучването на материалите и техниката на изработка на иконата *Поклонението на влъхвите* (инв. № 3048) от Музея Бенаки, рисувана вероятно в Крит между 1565 и 1567 г.

Ограничените технически данни за творбите на Теотокопулос и дори още по-късните публикации, посветени на ранните му произведения, правят нуждата от систематично проучване на използваните от него материали, повече от належаща.

Приложената методология включва употребата на изключително недеструктивни техники като: рентгенова радиография, мулти-спектрално (UV – видима светлина – IR) заснемане, оптична микроскопия и спектроскопия с рентгенова флуоресценция, за определяне на неорганичните компоненти на живописния слой и предлага нов методологичен подход за изследване на живописни произведения, който се основава на комбинираната употреба на визуални, структурни и аналитични недеструктивни техники.

Резултатите позволиха да се извадят заключения по повечето аспекти от историята на панела, т.е., както за техниката, така и за материалите, използвани от Ел Греко, и освен това, дадоха информация за структурата и оценка на настоящото състояние на картината. Наличието на гипс в грундовия слой разкрива употребата на техниката “gesso”. Оловната бяла е използвана както за подложка, така и за бликовете. Идентифицираните пигменти са охри, умбра, медна зелена, органична черна, оловно-калаена жълта, цинобър и червена лака / червена лакова боя. Голям интерес представлява откриването на пропорционално свързани Co и As в голяма част от изследваните зони, тъй като Co и As, както и съпровождащите следи от Ni и Bi, могат да бъдат показателни за наличието на стъклени включения в слоя от оловна бяла.

Eleni ALOUPI, [1]
Vassilis PASCHALIS, [2]
Andreas KARYDAS [3]
Ioanna ASLANI, [1]

[1] THETIS authentics Ltd,
41, M. Moussourou str., GR 11636 Athens,
Greece, aloupie@thetis.gr, aslani@thetis.gr
[2] Conservation Department, Benaki Museum,
6 Hesiodou str., GR 10674 Athens, Greece,
paschalis@benaki.gr
[3] Institute of Nuclear Physics –
NCSR Demokritos, P.O. 60228, GR 15310 Agia
Paraskevi, Greece, karydas@inp.demokritos.gr

“ADORATION of the Magi”, by Domenicos Theotokopoulos. Identification of pigments by implementation of non destructive physicochemical techniques

This is a concise presentation of the study of the materials and the techniques of the icon *Adoration of the Magi*, (inv. No. 3048) of the Benaki Museum, which was painted probably in Crete between 1565 and 1567.

The limited technical data regarding the works of Theotokopoulos and the even more scarce papers focusing on his early works, make the need for systematic study of his materials, more than pressing.

The methodology applied includes the implementation of exclusively non-destructive techniques such as; X-radiography, multi-spectral (UV-Visible-IR) imaging, optical microscopy, and X-ray fluorescence spectroscopy (XRF) for the determination of the inorganic components of the paint layers and puts forward a new methodological approach for the examination of paintings based on the combined use of visual, structural and analytical non-destructive techniques.

The results allowed the drawing of conclusions on most aspects of the history of the panel, i.e. both the technique and materials used by El Greco, as well as structural information and evaluation of the present condition of the painting. The presence of gypsum in the ground layer reveals the application of the gesso technique. Lead white is used both as an underpaint layer as well as for the highlights. The pigments identified are ochres, umber, copper based green, organic black, lead-tin yellow, cinnabar and probably red lake. The detection of proportionately correlated Co and As in most of the areas analyzed, presents great interest since Co and As as well as accompanying traces of Ni and Bi might be indicative of the presence of glass inclusions in the lead white layer.

ЙЕРУСАЛИМИЯ: състояние и третиране

Картините върху платно, купувани от поклонниците при посещение на Светите места, са познати като Йерусалимии или (Panagiotafitika, Proskynetaria). За първи път се появяват в началото на XVII век и продължават да се изработват до началото на XX век. Йерусалимиите са били едни от най-разпространените сувенири, защото могли да се навиват на руло или да се прегъват, така че могли лесно да се транспортират.

Освен иконографските религиозни сцени, йерусалимиите представят и топографски елементи от месностите, които поклонниците са посетили. Общото в иконографията на всички йерусалимии е изобразяването на Йерусалим в централната сцена, около която има библейски сцени и икони на светци. Обикновено надписите са на гръцки език, като се включва и името на собственика и датата.

Състоянието на тези произведения преди реставрацията обикновено е доста лошо. Степента на разрушение често не съответства на тяхната възраст и се наблюдават многобройни повреди. Главната причина за тези разрушения е повтарящото се прегъване на този вид обекти по време на пренасянцията. В някои случаи след транспортиране те са били изпъвани върху рамки с цел тяхното експониране. В следствие на това платното става значително слабо, чупливо и придобива неправилна форма.

Във връзка със специфичното състояние на йерусалимиите предприетите реставрационни намеси обикновено са продължителни и сложни. Отнасят се главно до възстановяване на първоначалната форма. Подсилването на текстилната основа, обикновено чрез дублиране, също е една от важните манипулации. Важен реставрационен процес е и укрепването на люпежите и отделянията в живописния слой. Друг съществен въпрос, който се решава от реставраторите, са специфичните особености при експонирането на йерусалимиите.

В плаката са показани различни примери от колекцията на Музея Бенаки, както и от частни колекции. Всеки случай представя различни видове разрушения и повреди. Направен е и коментар на проведените консервационни процедури и на особеностите в експонирането.

Vassilis ARGYRATOS
Foteini FRAGKAKI

Conservators at Department of Conservation,
Benaki Museum
6 Hesiodou str., GR 10674 Athens, Greece

IEROSOLYMITIKA: Preservation State And Treatment

Paintings on canvas bought by pilgrims from the Holy Places are known as Ierosolimitika or Panagiotafitika or Proskynetaria. They first appeared at the beginning of the 17th century and were still produced up to the early 20th century. Ierosolimitika were one of the most popular souvenirs because they could be rolled or folded, and therefore were easily transportable.

Ierosolimitika apart from a religious hagiographic concept also present topographic elements of the places that the buyer visited. They all show common iconography, of Jerusalem surrounded by biblical scenes and icons of Saints. The inscriptions were, usually written in Greek included the name of the owner and the date.

The state of preservation of this type of paintings is usually particularly bad. The degree of deterioration does not correspond to their age and present many particularities. Repetitive folding for travelling is the main reason for this damage. In some cases, after transport, there were stretched on panels in order to be hung. As a result, the canvas support appears extremely weak and has an irregular shape.

Due to particularity of their preservation state, the treatment undertaken for the conservation and restoration of Ierosolimitika is, usually, extensive and complicated. It concerns, mainly, reshaping. Reinforcing the textile support, usually by lining it, is also an essential measure. Consolidation of flaking and detached paint is equally significant. The exhibition specifications of Ierosolimitika is also one of the main concerns for conservators.

In this poster a number of cases will be from the collection of the Benaki Museum and private ones. Each case presents different types of deterioration and damage. Reference will also be made to the conservation procedures undertaken and the exhibition specifications required.

БЕЗОПАСНО експониране на произведения върху хартия: колекция “Костадин и Клодия Делчеви”

Колекцията на сем. Костадин и Клодия Делчеви е едно от най-значимите дарения в Националната галерия за чуждестранно изкуство. То включва творби на световноизвестни майстори, като Йожен Дьолакроа, Огюст Реноар, Анри Матис, Пол Синяк, Андре Дерен, Жак Вийон, Жюл Паскин, Бернар Бюфе и др. По изричната воля на дарителите от 1986 г. произведенията от колекцията са неизменна част от постоянната експозиция на Галерията. През изтеклите години настъпиха промени в състоянието на повечето творби, което наложи да бъдат предприети действия по съхраняването и опазването им. С тази цел бе изготвен проект за безопасно експониране на графичните произведения от колекцията, който бе реализиран в ателието на НГЧИ през 2007 – 2008 г. със средства, отпуснати от Национален дарителски фонд “13 Века България”. Основната идея на проекта е използването на специализирани материали (протекционни паспартута, безкиселинни хартии и картони, стъкла с UV-защита, елементи за монтаж и окачване), съобразени със съвременните изисквания за експониране на графични произведения в музейна среда. Осигуряването на подобни условия допълва и запазва ефекта на проведените реставрационни намеси, гарантирайки без рисково присъствие на творбите в залите на Галерията.

Кристина БЕЛЕВА
завеждащ реставрационно ателие
Реставрационно ателие към
Националната галерия за чуждестранно
изкуство

Kristina BELEVA
Chief conservator
Conservation Laboratory at
The National Gallery for Foreign Art

SAFE Mounting And Exhibition of Works On Paper: Collection “Kostadin and Claudia Deltcheff”

The collection of Kostadin and Claudia Deltcheff is one of the most significant donations in the National Gallery for Foreign Art (NGFA). It includes works of some world famous masters like Eugène Delacroix, Auguste Renoir, Henri Matisse, Paul Signac, André Derain, Jacques Villon, Jules Pascin, Bernard Buffet, etc. Following the explicit will of the donators, since 1986 the works of the collection invariably participate in the permanent exhibition of the Gallery. During the past years the condition of most of the works changed, which imposed actions aiming preservation work to be taken. With that end in view a project was elaborated for a safe mounting and exhibition of the graphic works of the collection. This project was realized in the conservation laboratory at the NGFA during the period 2007-2008 with funds granted by the National Donation Fund “13 Centuries Bulgaria”. The main idea of the project is the use of specialized materials (protective mounts, acid free papers and cardboards, glasses with UV-protection, mounting and hanging elements), conformed to the contemporary requirements for exhibition of graphic works in museums. Creating such conditions complements and preserves the effect of the executed conservation treatments, thus guaranteeing a non-risky existence of the works in the Gallery halls.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА при реставрацията на голямоформатни картини: “Самуиловите воини” на Светлин Русев

Реставрацията на картини с огромни размери поставя редица проблеми пред реставраторите. Те могат да бъдат от различно естество: логистично, технологично, техническо, финансово и т.н.

Таблото представя реставрацията на картината “Самуиловите воини” (1975) на акад. Светлин Русев като добра практика при решаването на някои професионални предизвикателства.

Картината е с размери 300x400 см, рисувана върху ленено платно, съшито от две части.

Съхранявана е при изключително неподходящи условия. Този факт, в допълнение с някои характерни особености на техниката на художника, са предизвикали редица разрушения.

Представени са някои от основните проблеми като:

1. Намиране на помещение с подходяща площ и височина.
2. Избор на техника за изглаждане на деформациите. След направените различни опити за локално приглаждане се оказва, че е необходимо картината да бъде изпъната на подрамка
3. Подготовка за дублаж на картината и на дублажно платно. В България няма платно с необходимите размери и това наложи дублажното платно да бъде зашито от две ленти.
4. Техника на дублажа.
5. Конструкция на новата подрамка.
6. Необходимост от наличие на значителни количества от материалите, предвидени да бъдат вложени при реставрацията.

Реализирането на подобни проекти налага нетрадиционен подход и споделянето на опита от решаването на конкретни случаи е от полза за реставраторите. То дава възможност за откриване на определени паралели, насочва мисленето в творческа насока и помага за откъсването от някои стереотипни практики.

Стефан БЕЛИШКИ, ръководител на проекта
Атанас ПАПАДАКИС
Силвия ВАРАДИНОВА-ПАПАДАКИ
Милена БЕЛИШКА

Stefan BELISHKI, project leader
Atanas PAPADAKIS
Sylvia VARADINOVA-PAPADAKI
Milena BELISHKA

stefan_belishki@yahoo.com

CHALLENGES in the conservation of oversize paintings: Tzar Samuil’s Soldiers, painted by Prof.Svetlin Russev, as a case study

The conservation of large oversize paintings raises many challenges to the conservators.

They can be of various characters: logistical, technical, technological, financial etc.

The poster presents the conservation of the painting Tzar Samuil’s Soldiers (1975), by Prof. Svetlin Russev as a successful practice in solving the some of the specific problems with such cases.

The painting was 300x400 cm size, and painted on linen canvas, which was sewed of two strips. The painting was kept in tremendously unfavorable conditions. This fact, along with some features of the artist’s technique, caused serious damages.

Some of the major challenges to the conservators:

1. The size (scale) of the painting required studio with very large space and height.
2. Finding appropriate technique for removal of the deformations.
3. Preparation of the painting and of the new canvas for lining.
4. Adopting a specific lining technique.
5. Construction of the new special stretcher.
6. Large amount of the materials needed for the various processes.

The accomplishment of conservation project like this requires untraditional approach. In this respect sharing the positive experience could be very beneficial for the conservators. It gives an opportunity for finding parallels with other cases, and directs the attention towards more creative thinking. It also helps for avoiding some stereotypes in the conservation practices.

КОНСЕРВАЦИЯ на книги в Музея за византийска култура, Солун – Гърция

Книгите са сложни паметници на културата с подчертана основно утилитарна функция. Въпреки това в практиката има и би трябвало да има ясно разграничаване между книгите, които изпълняват главно утилитарна роля и книгите, които се възприемат преди всичко като музейни обекти. Такива със сигурност са ръкописните и ранните печатни книги, които остават свидетели на техническите и културни аспекти на миналото.

Консервацията на книги в Музея за византийска култура (МВК) всъщност се определя от характера му на хранилище за обекти, които, освен че се съхраняват в най-подходящи условия, подлежат и на проучване във всичките им материални и културни конотации. Поради това запазването на всички сведения, които обектите натрупват в себе си при пътуването си през времето, е от първостепенно значение, освен ако това запазване не налага да се правят компромиси с безопасното опазване на самите обекти.

При планирането и изпълняването на консервационни намеси върху ръкописни и печатни книги в МВК се съобразяваме с два фактора:

1. Степента на запазеност на даден обект.
2. Историческите и технически сведения, които той все още носи, като подвързията, съшиването на тетрадите и т.н.

Така всяка консервационна дейност по дадена книга се модифицира съобразно тези два параметъра в опит да се зачетат напълно и двата.

Ще бъдат представени два примера, които илюстрират този гъвкав подход:

1. MBP 24. Музикален ръкопис, написан върху хартия през XV в.
2. Vlatadon 51. Ръкопис-менологий (ръкопис-месецослов), написан върху пергамент през XII в.

BOUDALIS

BOOK conservation in the Museum of Byzantine Culture, Thessaloniki –Greece

Books are complex cultural objects with a marked and primary utilitarian function. Nevertheless in practice there is and should be a clear distinction between books which serve a primarily utilitarian role and books which are understood primarily as museum objects. Such are certainly the manuscript and early printed books which stand as witness of technical and cultural aspects of the past.

Book conservation in the Museum of Byzantine Culture (MBC) is conditioned in fact by its character as a depository of items which except been preserved in the most appropriate conditions are meant to be studied in their full material and cultural connotations. Therefore it is of a primary importance that any evidence that the item retains itself from its passage through time is carefully preserved unless such preservation compromises the safe preservation of the object itself.

In planning and executing the conservation of manuscript and printed books in MBC there are two factors which are considered:

1. The state of preservation of a given item
2. The historical and technical evidence that it still retains such as the binding the sewing of the gatherings etc.

Therefore any conservation work in a given book is tailored according to these two parameters trying to ideally respect both.

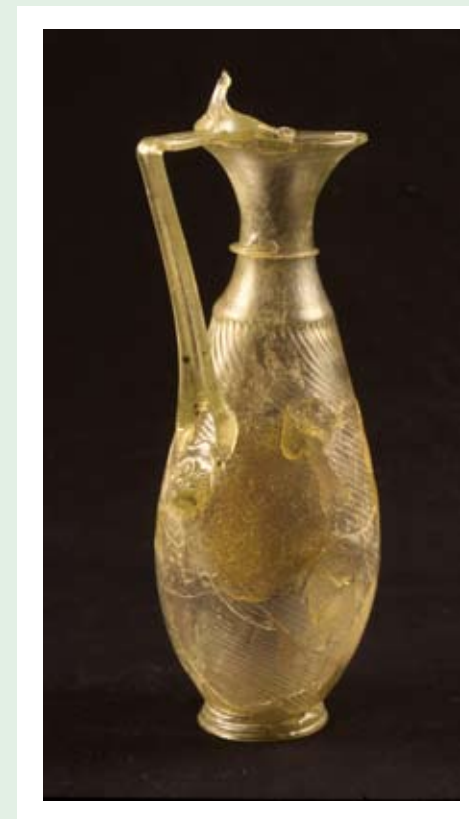
Two examples will be presented illustrating this flexible approach.

1. MBP 24. Music manuscript written on paper in the 15th century
2. Vlatadon 51. Menologion manuscript written on parchment in the 12th century

РЕРЕСТАВРАЦИЯ на антично стъкло

Настоящият постер представя два метода за възстановка на паметници от стъкло.

Ререставрацията на всеки съд бе наложителна поради неправилно подобрите материали и лошо изпълнение на възстановките, които нарушаваха експозиционния вид на паметника. При ререставрацията бе приложена методика, разработена в лабораторията на Римско-германски централен музей гр. Майнц-Германия.

Даниела ЧЕРНЕВА

Daniela CHERNEVA

CONSERVATION Treatment Of Ancient Glass

The poster represents two different methods of conservation treatment of artifact made of glass. The improper selection of the conservation materials and poor reconstruction of the missing fragments done by previous conservation and restoration attempts have seriously

compromised physical and aesthetical integrity of the artifact.

This has prompted a new treatment carried out in 2008th, which exploited a methodology developed by Romano-Germanic Museum, Mainz.

РЕСТАВРАЦИЯ на подвързии на ръкописи — минимална намеса с цел запазване на важна кодикологична информация

Ръкописната сбирка на ЦСВП “Ив. Дуйчев”, състояща се от над 700 гръцки, славянски и ориенталски ръкописи, се отличава с преобладаващ брой запазени оригинални подвързии. Подвързията и всички конструктивни елементи на книгата носят интересна кодикологична информация, която в последните десетилетия е обект на много научни изследвания. Постерът показва няколко примера за минимална намеса при реставрация на подвързии, целяща запазване на оригиналния вид и същевременно възстановяване на функцията на подвързията.

Румяна ДЕЧЕВА

Център за славяно-византийски проучвания
“Иван Дуйчев” при СУ “Св. Климент
Охридски”

Roumiana DECHEVA

Ivan Dujčev Centre for Slavo-Byzantine Studies
to the Sofia University “St. Kliment Ohridski”

CONSERVATION of Bookbindings by Minimal Intervention In Order To Save Important Codicological Information

The manuscript collection of the Ivan Dujčev Centre, which consists of more than 700 Greek, Slavonic and Oriental manuscripts, is remarkable with the big number of original bookbindings preserved. The binding and all constructive elements of the book carry interesting codicological information, which is subject of increasing scientific interest in the last decades. The poster presents some examples for minimal intervention during the conservation treatment of bookbindings in order to preserve the original appearance of the codices, restoring at the same time the function of the binding.

КОНСЕРВАЦИОННО третиране на иконата “Сваляне от кръста”

Таблото представя консервационното третиране на иконата “Сваляне от кръста”, проведено в Музея Бенаки през 2007 г. Иконата е от Западна Македония, XIV в., а технологията ѝ е яйчена темпера върху дървен панел.

Иконата е претърпяла инцидент и след механична повреда някои участъци от живописната повърхност, разположени върху тънко парче от основата, бяха отделени от обекта. Иконата е с предходна консервация, най-вероятно от 1950 г. Дървената основа беше много крехка вследствие нападение от насекоми, чиито канали са били запълнени с полиуретан, а загубите от дървения панел са били заменени с нови парчета дърво, залепени с епоксидна смола. По живописната повърхност имаше много надживописвания и възстановки в участъците със загуби, като някои от тях създаваха заблуждението, че са оригинални части от технологията на иконата (напр. текстилът, използван за запълване на липси в слоя боя в центъра и по крайщата).

За изследване на състоянието на иконата бяха използвани неdestructивни техники, като изследване с оптична микроскопия, мулти-спектрално (UV – IR видим спектър) заснемане, рентгенова радиография, компютърна томография (CAT), за идентификация на старите консолиданти бе използван FT-NIR-анализ (Fourier transform near infrared spectroscopy). С помощта на тези техники бяхме способни да оценим настоящото състояние на иконата, както и да характеризираме консолидационните материали, използвани при предишната реставрация. Старите консолиданти – полиуретан и епоксидна смола, вече бяха прекомерно остаряли, полиуретанът издържа 10 години, след което става чуплив и неподходящ за укрепване на крехката дървесина, а епоксидната смола като адхезив е несъвместима с дървото, което има слаба механична устойчивост. След като иконата бе изследвана, бе преценено, че за да се осигури запазването ѝ за в бъдеще, полиуретанът и епоксидната смола трябва да бъдат отстранени и иконата трябва да бъде консервирана. Надявам се, че с това табло ще обясня начина на мислене и методологията на консолидационното третиране с употреба на материали, съвместими с дървената структура на иконата.

Helen Veronika FARMAKALIDIS
Conservator
Benaki Museum
6 Hesiodou str., GR 10674 Athens, Greece

CONSERVATION treatment of the icon “The Deposition of Christ”

This poster is about the conservation of the icon “The Deposition of Christ” which was held in the Benaki Museum during 2007. Icon’s technology was egg tempera on wooden panel, and it’s from Western Macedonia, c. 1400.

The icon had an accident and after a mechanical damage some areas of the painted surface which were attached on a thin slice of wood were detached from the object. The icon had been previously conserved, probably during 1950. The wooden support was very fragile after an insect infestation, gaps because of insects had been filled up with polyurethane and lost of the wooden panel were replaced with new pieces of wood adhered with epoxy resin. The painted surface had many over paintings and gap fills of the painted surface, some of them where misleading the viewer as original parts of the icon’s technology (for example the textile which was used for filling the lost of paint on the center and edges).

For the examination and investigation of icon’s condition were used no distractive techniques, such as examination with optical microscopy, with multi-spectral (UV-IR-visible spectrum) imaging, X-radiography, computer aided tomography (CAT), for identification of the old consolidant was used near infra-red (FT-NIR). With those techniques we were able to evaluate the present condition of the icon and also to characterize the consolidant materials which had been used on past restoration. The old consolidants were polyurethane and epoxy resin which had been failed on time after ageing, polyurethane has a life time of 10 years and then it becomes brittle and unsuitable for supporting the fragile wood, also the epoxy resin was no compatible adhesive with wood which had poor mechanical properties. After the examination of icon it was defined that for its future preservation the polyurethane and the epoxy resin had to be removed and the icon need to be conserved. I hope that by this poster I will explain the way of thinking and the methodology of proceeding to the consolidation treatment by using compatible materials with icon’s wooden structure.

РЕСТАВРАЦИЯ на порцеланова плочка от фонда на музея на НХА

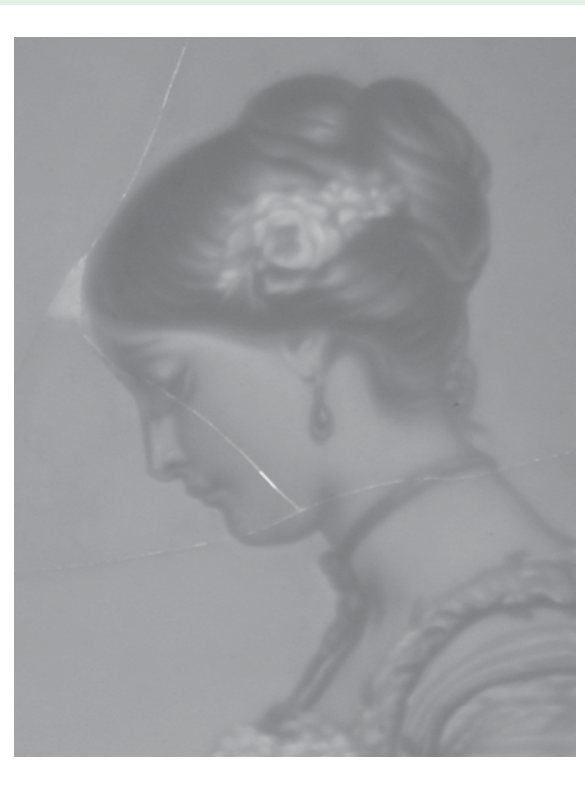
Обект на настоящото проучване е релефна порцеланова плочка от фонда на музея на Националната художествена академия .

Плочката е с неголеми размери. Изобразен е портрет на млада жена в профил на фона на пейзаж. Най-пълно въздействие от изображението се постига при наблюдението му срещу източник на светлина. На гърба е отпечатана марката на производителя - Königlische Porzellan Manufaktur, Берлин, а стилистиката и посочва дата между 1837 и 1844 година.

Състоянието на предмета при постъпването му за реставрация бе относително добро, като се изключат повърхностните замърсявания по двете повърхности, счупванията, засягащи предимно горната 1/3 от плочката, както и опитите тя да бъде залепена и стабилизирана с помощта на керамична плочка. Липсите бяха ограничени до един малък фрагмент пред лицето на фигурата и няколко неголеми отлюспвания по рамката в зоните на счупване.

Като основен проблем се очертаха компенсирането на липсите (особено на тази в центъра на плочката) и по-нататъшното съхраняване на плочката. След направените опити бе установено, че най-подходящият материал е Kallosyl, тъй като след втвърдяване материалът притежава известна прозрачност. Липсващите участъци бяха запълнени и полирани до постигане на повърхност с идентични на оригинала показатели.

Връщането на плочката върху старата ѝ основа бе немислимо поради няколко причини. От една страна размерите не са подходящи, а от друга - непрозрачността на материята не позволява да се види марката на производителя. Бе разработен проект за нова основа, която едновременно да служи и за опаковка на плочката, така че едновременно да позволява възприемането на обекта и оптимално да възпрепятства акумулирането на прах и появата на нови повърхностни замърсявания. За целта е предвидено изработване на трислойна структура от плексиглас и стъкло, в която да бъде поместена релефната плочка. Изборът на материали е продиктуван от съображения за прозрачност, здравина, устойчивост на издраскване и не на последно място - лекота. До изработването на предвидената опаковка, плочката временно е фиксирана към стъкло с размери 200 / 200mm с разтвор на Paraloid B-72, разтворен в ацетон, и опакована в няколко слоя bubble wrap.

д-р Красимира Франгова
Национална художествена академия
катедра “Реставрация”
ул. “Шипка” 1
София, България

Krassimira FRANGOVA, PhD
National Academy of Arts
Department of Conservation
1, Shipka Str.
Sofia, Bulgaria

krassy_frangova@yahoo.com

CONSERVATION of a Porcelain Plate from the Museum of the National Academy of Arts

The present case study is a relief porcelain plate which belongs to the museum of the National Academy of Arts in Sofia.

The plate is of a small size. A half-face portrait of a young woman is depicted on a landscape. The effect of a black and white photograph is achieved when the plate is being looked at in transit light. There is an incised manufacturer's mark on the back of the plate - vertically lined scepter, two inscriptions: K.P.M and 421, and a small circlet. The research showed that the stamp belongs to the Königlische Porzellan Manufaktur, Berlin. Stylistically it could belong to the production between 1837 and 1844. The state of preservation of the plate is relatively good, with the exception of the surface dirt deposits, the breaks localized mostly at the upper 1/3, as well as the attempts for its reassembling and stabilized on top of a ceramic tile. The missing parts are minor - there is a small particle in front of the forehead of the woman missing and few scales from the border alongside the break edges.

The cleaning of the surface was undertaken by means of a neutral soap and warm water and helped with a soft brush for the deeper incisions of the relief. The glue from the previous treatment was removed by means of acetone and a surgical blade.

The main problems could be summarized as follows - the in-filling of missing parts (especially the one in front of the face of the woman) and the further storage of the plate. After some experiments were undertaken, it was decided that Kalloccryl is the most suitable material for the in-filling, because after setting it is semi-transparent. The missing parts were in-filled and then polished till a surface identical to the original was achieved.

It was obvious that the plate could not be mounted back on top of the ceramic tile, due to its size and its opacity (the latter obstructing the possibility to see the manufacturer's mark). This is why a project for a new mount, which could also be used as a packing, was elaborated. It aimed at both to ease the perception of the plate itself and the manufacturer's mark and to impede from accumulating dust and the appearing of new surface deposits. Thus a multilayered structure, consisting of two layers of Plexiglas and one covering layer of glass, was envisaged. The choice of the materials was prompted by taking into consideration issues as transparency, solidity, resistance to scratching as well as lightness in weight. Until the new mount is prepared, the plate was temporarily fixed on top of a glass sheet (200 / 200mm) by means of an acetone solution of Paraloid B-72 and then wrapped with several layers of bubble wrap foil.

РЕСТАВРАЦИОННИ дейности по връщането на два стенописни фрагмента в боянската църква

Боянската църква е включена в листата на световното културно наследство на ЮНЕСКО и представлява интерес с трите си периода на градеж и няколко периода на изписване. При реставрационните работи, проведени в църквата от проф. Григори Григоров и Владимир Цветков през 2007 г., на северната стена на наоса (най-старата източна част на храма) бяха върнати два стенописни фрагмента, свалени при предишни реставрационни намеси. Те обхващат част от група от военни светци и причините, поради които са били свалени, остават неясни за нас.

Първият фрагмент, който представя част от изображение на св. Георги и е експониран в екзонартекса на църквата, трябваше да бъде отделен от новата си основа. Намесите по втория фрагмент, представляващ част от торса на св. Димитър, бяха много по-трудни, тъй като той беше силно фрагментиран и е бил съхраняван при лоши условия със защитно облепване повече от 20 години. След връщането на двата фрагмента на първоначалните им места, групата на светците-воини на северната стена в “Първата църква” придоби максимална цялост.

проф. Григори ГРИГОРОВ
Владимир ЦВЕТКОВ

Prof. Grigori GRIGOROV
Vladimir TSVETKOV

RESTORATION Works For Putting Two Mural Fragments Back To Their Places In Boyana Church

The Boyana church is included in the UNESCO list of cultural heritage and is interesting for its three building and several painting periods. During the restoration works conducted in the church by prof. Grigory Grigorov and Vladimir Tzvetkov in 2007, two mural fragments taken off the wall in previous restoration treatments, were put back to their places on the north wall of the nave (the most ancient eastern part of the temple). These fragments belong to a group of military saints and the reasons why they have been taken off remain unclear to us. The first fragment, representing a part of an image of St. George and exposed in the exonarthex of the church, had to be detached from its new support. The treatment of the second fragment, representing a part of the torso of St. Demetrius, was much harder, since it was very fragmented and had been kept in bad conditions with its protective facing for more than 20 years. After the fragments had been put back to their initial places the group of military saints on the north wall of the nave in Boyana church gained in integrity.

РАМКИРАНЕ на фотографии и произведения на изкуството върху хартия

Рамкирането на фотографии и произведения на изкуството върху хартия има не само естетическа, но и защитна функция. Паспартуто, рамката, гърбът и стъклото предпазват артефакта от механични повреди, замърсители и краткотрайни промени в стойностите на температурата и относителната влажност на въздуха. За да бъдат добре защитени оригиналите, обаче, рамкирането трябва да е изпълнено правилно, а използваните материали трябва да отговарят на определени изисквания за качество и дълготрайност. Употребата на нискокачествени картони, лепила и самозалепващи ленти за рамкиране, крие сериозни рискове за артефактите. Продължителния контакт на произведенията с химически нестабилните вещества в състава на тези материали може да доведе до отслабване на механичната здравина на хартията, промяна на цвета ѝ, образуване на петна и др. Много често на отлично съхранени във времето произведения биват нанесени необратими щети от използването на неподходящи материали и методи за рамкиране.

Целта на настоящото табло е да привлече вниманието върху проблемите, които възникват от неправилно рамкиране и да спомогне за решаването им, като представи някои положителни практики в тази насока.

Никифор ХАРАЛАМПИЕВ
Център за славяно-византийски проучвания
“Иван Дуйчев” при СУ “Св. Климент
Охридски”

Nikifor HARALAMPIEV
Ivan Dujčev Centre for Slavo-Byzantine Studies
to the Sofia University “St. Kliment Ohridski”

FRAMING Of Photographs And Works Of Art On Paper

Framing of photographs and works of art on paper has not only esthetical function, but also serves as their protection. The mat, the frame, the glazing and the backing layers protect the artifact from mechanical damage, pollutants and short-term fluctuations in temperature and relative humidity. However, to give good protection to the originals, framing should be done properly and the materials involved should meet the required standards for quality and stability in time. The use of poor quality cardboards, adhesives and tapes for framing seriously endanger the artifacts. Paper can be weakened, stained or its color may be changed by prolonged contact with the chemically unstable substances which are part of these materials. Very often perfectly preserved in time artworks are irreversibly damaged because of inappropriate methods and materials used for framing.

The goal of this poster is to bring the attention to the problems which are due to improper framing and to help solving them by showing some positive practices in this direction.

ПОЧИСТВАНЕ на икони и стенописи с нестабилен живописен слой

Целта на почистването е да бъдат отстранени различни наслоения, които затрудняват естетическото възприемане на произведението на изкуството или му вредят. Същевременно това е една от най-отговорните намеси в реставрацията, защото извършена непрофесионално може да нанесе обширни и необратими повреди на различни части на произведенията. Това е особено важно за произведенията на живописца, при които в много случаи живописният слой е отслабен от въздействието на околната среда и/или по технологични причини. В този случай почистването се оказва изключително проблематично и крие значителен риск от загуби на части от живописния слой. Показаните в настоящата тема примери представят различни начини опасността да бъде избегната или сведена до минимум. Те са: използване на подходяща комбинация от разтворители, почистване на сухо със специално разработени за целта продукти и средства, предварително укрепване с последващо точково почистване и др.

На две табла ще бъдат представени проблемите на две икони и стенописите от две църкви.

Аглика ИКОНОМОВА
Мира Христова

Aglika IKONOMOVA
Mira Hristova

CLEANING of Icons And Murals With Unstable Paint Layer

The purpose of cleaning is to remove different deposits, which hamper to perceive esthetically the works of art or harm them. At the same time this is one of the most responsible conservation interventions because, if executed unprofessionally, it can cause great and irreversible damages to different parts of the works. That is specifically important for the paintings, where the paint layer is very often weakened by environmental influences and/or technical causes. In such a case cleaning occurs to be exclusively problematic and carries a considerable risk of losing parts of the paint layer. The examples presented in the poster suggest different ways of avoiding or minimizing the danger. These are: use of convenient combinations of solvents, dry cleaning with special purpose-developed products and tools, preliminary consolidation followed by dots-cleaning, etc.

Two posters will treat the problems of two icons and the mural paintings of two churches.

СЛОВАШКИЯТ контекст в историческите фотографии

Съвместен проект за проучване и консервация на фотографии на Getty Conservation Institute, Художествената академия в Братислава и Словашката национална библиотека в Мартин.

Целта на проекта е да постави основата за бъдещо международно сътрудничество в подготовката на образователни програми и обучение в сферата на идентифицирането и реставрацията на фотографии, с цел да се съхрани богатото фотографско наследство в страните от централна, източна и южна Европа. Постерите представят процеса на развитие на дейностите по проекта и акцентират по-специално върху фотографската колекция на Словашката национална библиотека. По конкретно се разглеждат някои от техниките, приложени по време на проучването, целящо идентифициране на фотографските процеси, разрушенията и измененията на фотографиите. Проведено е и изследване на историческото развитие на фотографиите в Словакия. Част от проекта превижда изграждането на общ документален център за споделена информационна база данни за реставрацията и развитието на теоретична база за научна работа и изследвания, както и за стратегия за превантивна консервация.

Dušan KATUŠČÁK PhD., Director General
Peter GABADAJ
Dana LACKOVA
Alena MAKOVA
Veronica LETTRICHOVA

Slovak National Library
snk@snk.sk
www.snk.sk

SLOVAK Context In The Historical Photographs

Collaborative project in research and conservation of photographs between Getty Conservation Institute, Academy of Fine Art in Bratislava and Slovak National Library in Martin.

The aim of the project is to lay the foundation for future international cooperation in preparing educational programmes and training in the area of photographs identification and conservation, in order to preserve the rich photograph heritage in the countries of Central, Eastern and Southern Europe. The posters present the process of development of the activities of the project and put special attention on the collection of photographs in the Slovak National Library. In particular some of the techniques are discussed, applied during the research carried out for identification of photographic processes, destructions and alteration of photographs. A study in the historical development of photographs in Slovakia is also conducted. Part of the project is building common documentation centre for shared information database on conservation and development of theoretical basis for work of science and research and strategy for preventive conservation.

ТЕКСТИЛЪТ в Атонската експозиция

Изследване на техниките на бродерия, структурата и реставрационната намеса на църковен текстил от Атон, изложени в Музея на Византийската култура в Солун

Византийският и пост-Византийският православен гръцки църковен текстил е слабо проучен. Златотканият църковен текстил от Атон е изложен за първи път от създаването си в Музея на Византийската култура в Солун от юни до декември 1997.

Целта на постера е да представи произведения на църковния текстил, датирани от 14 до 18 век чрез изучаване на тяхната структура и техники на бродиране, както и да даде информация за предприетите реставрационни намеси.

Kalliope KAVASSILA

Textile conservator
26 Alexiou st.
116 31
Athens -Greece

kalliope_kavassila@yahoo.gr

TEXTILES in the Mount Athos Exhibition

Study on the embroidery techniques, structure and conservation work of the ecclesiastical textiles from mount Athos, exhibited in the Museum of Byzantine culture, in Thessalonica

Byzantine and Post – Byzantine Greek Orthodox ecclesiastical textiles have little been studied .The gold embroidered ecclesiastical textiles from Mount Athos had for the first time in their history been exhibited in the Museum of Byzantine Culture in Thessalonica from June to December 1997.

The scope of this paper is to present to you these ecclesiastical textiles dating from the 14th cent to the 18th cent. through the study of their structure and the embroidery techniques, as well as to give you some information on conservation work that has been undertaken.

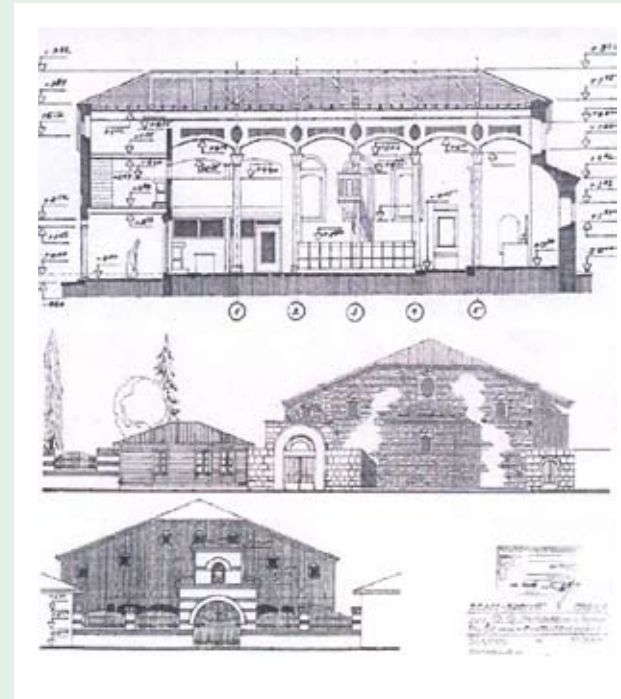
ПРОЕКТ за реставрация и реконструкция на Българска православна църква „Св. Св. Константин и Елена” в гр. Одрин, Турция

Българската православна църква „Св. Св. Константин и Елена”, находяща се в кв. Абдурахман”, махала „Узункалдъръм” в югоизточната част на гр. Одрин, Турция, е построена през 1869г. Паметната плоча, поставена на западната фасада, е с текст: „За слава на единосъщната, животворяща и неразделна троица отца, сина и светия дух с благоволением на негово императорско величество султан Абдул Азис хан започна да се изгражда в Киршенхане български православен храм посветен на светите равноапостолни Константин и Елена на 3 март 1869г., а бе завършен на 25 септември същата година, като беше изграден този храм със старанието и дарителството на народолюбивите българи от българското джелепско народно общество в Одрин през 1869г.”

Църквата представлява трикорабна псевдобазилика. Изградена е от смесена каменно-тухлена зидария на гевгирена конструкция. Фасадите са строги и семпли. В интериора е имало много елементи с дървена и штукатурна пластика, на иконостаса са били монтирани 70 икони. Таваните са били дървени (асма). В западната част (над притвора) са били емпориите на две нива. Изграждането на църква с около 600m² разгъната площ и с прецизно оформяне говори за силно християнско присъствие в гр. Одрин в средата на 19 век.

След Балканските войни в началото на 20 век и особено през последните няколко десетки години църквата е изоставена и се руши. Покривът бе почти изцяло разрушен, градежната структура на оградящите зидове ерозира, зидовете на няколко места са със сериозни пукнатини и с депланации. Без преувеличения може да се каже, че състоянието е остро аварийно. Ако незабавно не се извършат укрепителни, а след това и реставрационни работи, църквата ще бъде безвъзвратно изгубена.

В ход са изпълнителските работи по реставрацията и реконструкцията на църквата. Срокът на завършване и преосвещаване е месец септември 2008г.

арх. Васил КИТОВ
Толос-Проект
ул. Сердика 1
София, България

Vasil KITOV, Architect
Tholos-Proekt
1, Serdika Str.
Sofia, Bulgaria

RESTORATION and Reconstruction Project of St. Constantine and St. Helena Bulgarian Orthodox Church in Edirne, Turkey

The St. Constantine and St. Helena Bulgarian Orthodox Church located in the Abdurahman District, Uzunkaldirim Neighbourhood, in the southeast part of Edirne, Turkey was built in 1869. The memorial plaque placed on the west façade says: “For the glory of the consubstantial, life-giving and inseparable Trinity of the Father, Son and the Holy Ghost, with the benevolence of His Imperial Majesty Sultan Abdul Aziz Khan, the erection of this Bulgarian orthodox church dedicated to St. Constantine and St. Helena, equal to the Apostles, started in Kirshenhane on 3rd March 1869 and completed on 25th September the same year. This church was erected with the efforts and donations of the patriotic Bulgarians from the Bulgarian Community of Graziers in Edirne in 1869.

The Church is a pseudo-basilica having a nave and two aisles. It is made of stone and brickwork on a perforated structure. The façades are austere and simple. There were many wood and plasterwork elements in the interior and the iconostasis was decorated with 70 icons. The ceilings were wooden (vine treills). The emporia were situated on two levels in the west part (over the narthex). The erection of the church on a gross area of approximately 600 square meters and the precise workmanship suggest strong Christian presence in Edirne in the middle of the XIX century.

After the Balkan wars at the beginning of the XX century, especially in the last few decades, the church was abandoned and started to crumble down. The roof is almost completely destroyed, the structure of the enclosing walls is eroding and the walls have serious cracks and warps on few places. Without exaggerating we can say that the church is in an absolute damaged condition. The church will be lost for good unless it is immediately fortified and then restored.

Restoration and reconstruction of the church are in progress. The church is to be finished and re-consecrated in September 2008.

ПРОУЧВАНИЯ и проект за реставрация на украсата по фасадите на църквата “Преображение Господне” в Преображенския манастир

Фасадната украса на църквата е създадена през средата на XIX век. Рисувана е от зографи, принадлежащи на Самоковската художествена школа. Част от тази декоративна система е и прочутата сцена “Колелото на живота”, в създаването на която със сигурност е участвал и Захари Зограф. Сцената е реставрирана през 2005-2006 г. Тогава се състоя първата среща с усложнените реставрационни проблеми на външното изписване. Предмет на настоящото проучване и проект (2007г.) е декорацията по всички фасади на църквата. Историята на тези стенописи от създаването им през XIX век и през XX столетие е свързана с разрушения - от една страна и поправки, допълнения, прерисувания и частични реставрации - от друга. Причините са: климатичните фактори, на които са изложени пряко стенописите от един век и половина; земетресението през 1913г.; ремонти по сградата, които засягат украсата и периоди на лошото и стопанисване. Днес, състоянието на оцелелите стенописи е тежко. Този факт се потвърждава и от проведените последни проучвания и от анализа на реставраторските проблеми. Проектът има за цел и предвижда:

- да бъдат съхранени стенописите от средата на XIX век и няколко по-късни фрагмента, добили гражданственост /рисувани до 1920г/ на места, където е липсвал оригинал
- да се отстранят всички поправки и надживописвания.
- да се консервират стенописите
- на местата, където няма оригинал или той е в изключително тежко състояние да се изпълни ново изписване /реконструкция/ на мотивите от декоративната система, като се използва придобитата изобилна информация от място.

Организатор на проекта: фондация “Интелектуални проекти”

Генерален спонсор: г-н Дейвид Арчър, г-н Христо Георгиев и семейството му.

Спонсор: Манастирското братство

Лозинка КОЙНОВА-АРНАУДОВА
Светла КОЙНОВА-МЕЧКУЕВА

Lozinka KOINOVA-ARNAUDOVA
Svetla KOINOVA-MECHKUEVA

lozinka1kw@yahoo.com
svetlakoinova@mail.bg

RESEARCH and project for restoration of the Preobrazhenie Gospodne Church façade decoration in Preobrazhenski Monastery

The church's façade decoration was created in middle 19th century. It was painted by icon-painters associated with the Samokov Art School. The “Wheel of Life”, in which creation surely took part Zahari Zograf, is a part of this decoration set. The scene was restored in 2005/06. It was then when the first encounter with the outer wall-painting's complicated restoration problems occurred. Subject of the current research and project (year 2007) is the decoration on all facades of the church. Since their creation in the 19th and 20th century, the history of these murals consists of damage, on one hand, and repairs, additions, re-painting and partial restorations, on the other. The reasons are: weather factors to which the murals were exposed for over one and a half century; the 1913 earthquake; building repairs that have damaged the decoration; and periods of careless managing. Currently, the remaining murals are in a bad condition, as the latest research and analysis of restoration problems has confirmed. The project aims to and expects:

- to preserve the middle 19th century murals and a few later murals that gained on popularity (created before 1920) at places where the original was missing;
- to remove all corrections and over-paintings;
- to conserve the murals;
- to carry out a decoration set motive re-painting (reconstruction) on places where the original is either missing or in an exclusively bad shape by using the sufficient information acquired from previous research of the place.

Project organizer: Intellectual Projects Foundation

General sponsor: Mr. David Archer, Mr. Hristo Georgiev and family.

Sponsor: the Monastery Brotherhood

ЕТАПИ на изобразителния процес в църквата “Св. Илия” в гр. Тетевен

Църквата “Св. Илия” се намира в североизточния край на гр. Тетевен и е част от манастирски комплекс, съществувал от Средновековието до началото на XX век. Църквата има два строителни периода, като до средата на XIX век е представлявала малка триконхална постройка с висок купол. През 1869 г. е достроена от запад, като новата част повтаря плана на старата, оформяйки уникален храм с пет конхи и два купола.

Изобразителните периоди са четири, като интерес представлява последното изписване, започнато вероятно веднага след дострояването. То не е завършено и дава прекрасна възможност на специалисти и публика да проследят етапите на изобразителния процес. Ясно се вижда подготвителната рисунка, която във всички други случаи е скрита от пластове боя и може да се наблюдава само там, където живописният слой е отпаднал. Представени са и няколко етапа от цветовото изграждане на отделни фигури и цели сцени - от нанасянето на първоначалните подложки през полагането на отделни цветни партии и разработването на детайли до цялостно завършване на стенописната украса в апсидата. В света са запазени изключително малко подобни “недовършени” стенописи - предимно в Египет. Този факт още веднъж показва уникалността на църквата “Св. Илия” в гр. Тетевен.

Люба КРАСОВСКА-РАЙНОВА
Владимир ЦВЕТКОВ

Liuba KRASOVSKA-RAINOVA
Vladimir TSVETKOV

STAGES of the Painting Process In the Church “St. Elias” In the City Of Teteven

The church “St. Elias” is situated at the northeastern end of the city of Teteven and represents a part of a monastery complex, which has existed from the Middle Ages to the beginning of the 20c. The church has two building periods and by the mid-19c it has been a small building of triple-concha design and a tall dome. In 1869 an annex has been added from the west as the newly built part repeats the plan of the old one, thus forming a unique temple of five conchas and two domes.

There are four painting periods, the most interesting of which is the last one, begun perhaps right after the annex had been built. This painting of the church has not been completed and this gives an excellent opportunity to specialists and visitors to study the stages of the painting process. One can clearly see the preparatory drawings, which are otherwise always hidden under the layers of paint and can be found only in the places where the paint layer has fallen off. There are also presented several stages of the painting construction of separate figures and whole scenes – sectors, where only some particular primary colours are put down can be observed right next to areas, where all the primary tones are laid and these exist together with sectors, which demonstrate the painting elaboration of details and the apsis, where the painting decoration is totally completed. There are exclusively few preserved “uncompleted” paintings like these in the world – mainly in Egypt. This fact confirms once more the statement that the church is a unique architectural and artistic ensemble.

*КАТЕДРА “Консервация и реставрация” към
Академията за изящни изкуства и дизайн,
Братислава*

Ателие по реставрация на художествени произведения върху хартия

Катедра “Консервация и реставрация” към Академията за изящни изкуства и дизайн в Братислава подготвя и обучава студенти по реставрация. Основаването на катедрата и утвърждаването на преподавателските концепции са неразривно свързани с основаването на самата Академия за изящни изкуства и дизайн (1949 г.) в Братислава и с личността на проф. Карол Весели.

Понастоящем в програмата има пет основни специализации: Ателие по реставрация на живопис и живопис върху панел, ръководено от Даница Стойковичова, магистър по изящни изкуства; Ателие по реставрация на стенна живопис, ръководено от доц. Владимир Плеканец, магистър по изящни изкуства; Ателие по реставрация на дървена скулптура, ръководено от Юрай Газдик, магистър по изящни изкуства; Ателие по реставрация на каменна скулптура, ръководено от доц. Ярослав Куба; Ателие по реставрация на художествени произведения върху хартия, ръководено от доц. Борис Квасница, магистър по изящни изкуства.

Чрез представените табла бихме искали да ви запознаем с подбрани работи на студенти от Ателието по реставрация на художествени произведения върху хартия, а с едно от тях представяме пилотна работа по нововъведената програма по Консервация на фотографии, идеята и създаването на която принадлежи на ас. Барбара Микулаш Бурянова, магистър по изящни изкуства.

Assoc. prof. Boris KVASNICA, MFA

Head of Department of
Conservation and Restoration
Academy of Fine Arts and Design
Bratislava, Slovakia

*THE DEPARTMENT of Conservation and Restoration
at the Academy of Fine Arts and Design, Bratislava
Studio of Restoration of Works of Art on Paper*

The Department of Conservation and Restoration at the Academy of Fine Arts and Design in Bratislava trains and educates student-restorers. The establishment of the department and teaching conceptions are closely tied to the formation of the Academy of Fine Arts and Design (1949) in Bratislava and with the personality of Prof. Karol Veselý.

Currently there are five main specializations within the program. Studio of Restoration of Painting and Panel Painting conducted by Danica Stojkovičová, MFA; Studio of Restoration of Mural Painting conducted by Assoc. Prof. Vladimír Plekanec, MFA; Studio of Restoration of Wooden Sculpture conducted by Juraj Gazdík, MFA; Studio of Restoration of Stone Sculpture conducted by Assoc. Prof. Jaroslav Kuba; Studio of Restoration of Works of Art on Paper conducted by Assoc. prof. Boris Kvasnica, MFA.

Through presented posters we would like to introduce selected works of students from the Studio of Restoration of Works of Art on Paper and one of the pilot work of newly incorporated program of Photograph Conservation, built and thought by an Asst. Barbara Mikuláš Burianová, MFA.

ТЕХНИЧЕСКО изследване на 12 икони от България с неdestructивни методи

Техническото изследване на 12 икони, които идват от Националната галерия в София и други музеи в България, представлява първия етап от програма за сътрудничество между Европейския център за византийски и поствизантийски паметници и Националната художествена галерия в София. Тази програма за сътрудничество е свързана с диагностиката, консервацията и експонирането на 54 подбрани икони, които произхождат от региони и музеи, разположени по Черноморското крайбрежие и са изложени в Националната художествена галерия – Криптата в гр. София. Техническото изследване на 12 от тези икони се проведе в лабораторията на Музея за византийска култура в Солун през периода август – октомври 2007 г. Критерият, според който тези икони бяха подбрани за научно изследване, бе критичното им състояние и тяхната сложност, дължаща се на наличието на множество живописни слоеве и надживописвания. Изследването на състоянието на тези икони с неdestructивни методи спомогна за изясняване на консервационните намеси. Иконите са били подложени на консервация през предходните десетилетия, но тяхната степен на запазеност беше по-критична поради наличието на надживописвания, които са били добавени през миналия век, за да подобрят естетическия им вид. Преди консервационната обработка, иконите бяха дезинфектирани, беше документирана патологията им и бяха подложени на серия от неdestructивни изследвания. Тези аналитични процеси бяха осъществени от лабораторията по консервация на икони към Музея за византийска култура и представляват рутинна дейност, застъпена в политиката на музея по отношение на всички произведения на изкуството. При макрофотографиране и заснемане в косо осветление бяха документирани релефът на живописната повърхност, както и мащабът на повредите, получени вследствие отделянето на живописния слой. В някои случаи бяха открити части от графията.

Рентгеновото изследване даде информация за технологичните особености на иконите, за степента на запазеност на дървената им основа, за надживописванията и за други промени в подготвителните рисунки. Инфрачервената рефлектография бе приложена с помощта на мултиспектрален фотоапарат и даде информация за живописните слоеве, които не са видими с невъоръжено око. Освен това, рентгеновите лъчи разкриха съществуването на скрити надписи. Патологията на лаковото покритие и състоянието на живописния слой бяха изследвани и фотодокументирани с UV – флуоресценция. Накрая, с оценка на резултатите от научните изследвания бяха попълнени техническите протоколи и бе определена методологията на консервационното третиране.

Dimitra LAZIDOU

Conservator of antiquities and works of art
Chief Conservator
of the Icons Conservation Laboratory
of the Museum of Byzantine Culture
Thessaloniki, Greece

TECHNICAL Examination Of 12 Icons From Bulgaria With Non-destructive Methods

The technical examination of 12 icons, which come from the National Gallery of Sofia and other Museums of Bulgaria constitute the first stage of a cooperation program between the European Center of Byzantine and Postbyzantine Monuments and the National Gallery of Sofia. This cooperation program concerns the diagnosis, conservation and display of 54 chosen icons, which originate from regions and museums of the Black Sea and are displayed in the National Art Gallery- The Crypt of the city of Sofia. The technical examination of 12 of these icons, took place in the laboratories of the Museum of Byzantine Culture of Thessaloniki during the period August to October 2007.

The criteria these icons were chosen for scientific research, where the critical condition of their preservation status and its complexity because of the existence of multiple painting layers and overpaintings. The investigation of the preservation condition of these icons with non destructive methods came to put light in the conservation treatment. The icons had been put under conservation in previous decades, but their condition of preservation was more critical because of the existence of overpaintings, which were added in the previous century to improve their aesthetic appearance. Before the conservation treatment, the icons were put under pest control, their pathology was documented and they were put under the process of a series of non destructive methods of examination. These processes are applied by the laboratory of conservation of icons of the Museum of Byzantine Culture and constitute a routine process of the museum's policy for every artifact. With macro-photography and raking light the anaglyph of the painting surface was documented, as well as the size of the damage of its detachment. In some cases the engraved drawing was detected.

The X-rays method gave information about the technological features of the icons, the preservation status of their wooden supports, the overpaintings and other changes in the preparative drawing. The infrared reflectography which was applied with the multispectral camera gave information about the painting layers which are not visible to the naked eye. In addition, X-rays revealed the existence of hidden inscriptions.

The pathology of the varnish and the condition of the painting layer was studied and documented with Ultraviolet fluorescent photography.

Finally, with the evaluation of the results of the scientific research, the technical reports were written and the methodology of the conservation treatment was determined.

UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects (1995)

The theft and illegal export of cultural heritage is a major problem throughout the world. Countries which are wracked by war or poverty or which cannot adequately protect their archaeological sites are most affected. Every year millions of dollars are exchanged between those who illicitly obtain, export, sell and buy heritage objects – it is big business !

Great efforts are being made to combat the problem. International organisations such as ICCROM, ICOM, ICOM-CC, UNESCO, Interpol and the Council of Europe are working to raise awareness amongst political decision makers, customs officials, museum professionals, art dealers, collectors and the general public.

Various parties are also pursuing ratification of conventions and legislation to prevent trafficking and to restore stolen cultural goods to their rightful owners. The International Institute for the Unification of Private Law, (UNIDROIT) is at the forefront of this effort. On June 24, 1995 representatives from over seventy states met in Rome and adopted the UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects. To date, 29 States are Parties to the convention. Both the Netherlands and Switzerland have signed but not yet ratified it. Other major western “market” countries including Canada, Germany, the United Kingdom and the United States have neither signed nor ratified it. Hence your support is requested. Please sign the petition accompanying this poster which encourages countries around the world to ratify the UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects (1995).

Sharon E. LITTLE

President
Foundation Little/Ragusich
(Bogie, Fee, Drewry, Little, Ragusich)
Conservation-restoration of Cultural Heritage
Administered by the Community Foundation of
Greater Quebec
Québec (Québec)
Canada

КОНВЕНЦИЯ UNIDROIT за откраднати или нелегално изнесени културни ценности (1995)

Кражбата и нелегалният износ на културни ценности представляват голям световен проблем. Най-засегнати са тези страни, които страдат от войни или бедност или които не могат да защитят адекватно археологическите си обекти. Всяка година се разменят милиони долари между онези, които нелегално придобиват, изнасят, продават и купуват културни ценности – това е голям бизнес!

Полагат се големи усилия за борба с този проблем. Международните организации като ICCROM, ICOM, ICOM-CC, UNESCO, Interpol (ИККОРМ, ИКОМ, ИКОМ-КК, ЮНЕСКО, Интерпол – не знам как е по-правилно, б.м.) и Съветът на Европа, работят по популяризирането му, за да привлекат вниманието на водещи политици, митнически служители, музейни работници, търговци на произведения на изкуството, колекционери и публика като цяло.

Освентова, различни партии се стремят да постигнат ратификация на конвенциите и легализация, за да предотвратят нелегалния трафик и за върнат откраднатите културни ценности на пълноправните им собственици. Международният институт за унификация на частното право (UNIDROIT) стои начело на тази кампания. На 24 юни 1995 г. представители на повече от 70 държави се срещнаха в Рим и приеха *Конвенцията UNIDROIT за откраднати или незаконно изнесени културни ценности*. Към днешна дата конвенцията се прилага в 29 държави. Както Холандия, така и Швейцария, са я подписали, но все още не са я ратифицирали. Други основни западни “пазарни” държави, включително Канада, Германия, Обединеното кралство и Съединените щати нито са я подписали, нито ратифицирали.

Ето защо искаме Вашата подкрепа. Моля, подпишете петицията, която съпровожда този плакат – тя окуражава страните по света да ратифицират *Конвенцията UNIDROIT за откраднати или незаконно изнесени културни ценности (1995)*.

РЕСТАВРАЦИЯ на снимков албум от края на XIX в.

Съхранените от предходните поколения материални следи и словесно богатство са родовата ни памет, което е нашия принос към световното културно-историческо наследство.

Старите документи и снимки, като част от това наследство, изискват особено внимание и грижи. Често те се нуждаят от специализирани консервационни третирания. Но консервацията на единични увредени екземпляри в дадена колекция е скъпо струващо действие, на което е необходимо да се подлагат само изключително ценните екземпляри. Колкото до обособените колекции, тук фокусът на опазването трябва да се концентрира върху превантивните действия. Чрез този деен, и не толкова скъпо струващ метод, ще се осигури един значително по-сигурен и комфортен режим на опазване на ценните стари фотографии.

д-р Рени МАРЧЕВА,
ст.н.с.д-р Ружа СИМЕОНОВА,
Гергана АНТОНОВА

Народна библиотека ” Св.Св.Кирил и
Методий”, София

Reni MARCHEVA, PhD
Ruzha SIMEONOVA, PhD
Guergana ANTONOVA

National Library “St. St. Cyril and Methodius”,
Sofia

CONSERVATION of a Photo Album From the End of the 19 C.

The material vestiges and the wealth of words preserved from the previous generations are our national memory and our contribution to the world cultural and historic heritage.

The old documents and photographs, being part of this heritage, require special attention and care. They often need specialized conservation treatments. But the conservation of single damaged pieces of a collection is an expensive activity, which only the exclusively precious objects necessarily undergo. As far as the differentiated collections are concerned, here the focus of the preservation is laid on the preventive actions. This active and not so expensive method will provide a considerably more secure and comfortable regime of preserving the precious old photographs.

В ТЪРСЕНЕ на оригинала

Посвещавам на Боряна Дживджинова

Една от най-важните характеристики за всеки паметник на културата е неговата автентичност. Много често, обаче, през дълговечния си живот, паметниците претърпяват различни намеси, които, проведени дори и с най-добри намерения, често не само променят, но повреждат и изопачават до неузнаваемост оригиналния им вид. Затова, когато едно произведение, стане обект на реставрация, една от основните задачи на реставратора е да направи максимално възможното за възвръщане към оригиналния му вид.

Ще представя три различни случая от практиката:

I. Когато оригиналът е покрит с варни бадани и блажни бои, и няма съмнение относно необходимостта от разкриване на оригинала

II. Когато има случай на надживописване, но запазеният оригинал под него е малко

III. Когато изпълненият ретуш - тази най-специфична, най-малко поддаваща се на определения и обяснения от всички видове дейности в сферата на реставрацията, е неудачен.

Аблена МАЗАКОВА

Ablena MAZKOVA

SEARCHING For The Original

In Memory of Boryana Djivdjanova

One of the most important characteristics of cultural heritage is its authenticity. Very often however, during their centuries-old life, the works of art undergo different interventions, which, even if were well meant, often not only change but also damage and distort beyond recognition their original appearance. That is why, when a work of art becomes an object of conservation, one of the main tasks of the conservator is to do the most possible in order to restore the work to its original appearance.

I will present three different cases from the conservation practice:

I. The case when the original mural painting is covered with whitewash and oil colours and there is no doubt about the necessity of uncovering the original.

II. The case of overpainting with little left of the underlying original painting.

III. The case when the executed retouching – the most specific, the most difficult to define and to explain of all the activities in the sphere of conservation, is unsuccessful.

КОНСЕРВАЦИЯ и реставрация на уникален опус сектиле мозаичен панел от Кесария Маритима, Израел

Открито по време на археологическо проучване на много богата вила, построена извън стените на града в Cesarea Maritima, Израел, паното е изградено от множество стъклени плочки (*crustae*), оформени като квадрати, правоъгълници и триъгълници и подредени в *opus sectile*. Отделните плочки на паното са изработени от два вида стъкло: прозрачно „златно” стъкло и плътно стъкло. Квадратните „златни” плочки са декорирани с „отпечатан” мотив – цвете или кръст. Останалите са направени от плоско плътно стъкло със зеленикаво-сив или синкаво-сив цвят, обагрени неравномерно с червено, жълто, зелено и черно.

Таблото представя историята на археологическо проучване, планиране, консервация и експониране на археологическия обект и мозайките, планът за поддръжане. Консервацията на панела от релефни, позлатени, стъклени плочки е представена като функция на цялостното третиране на обекта.

Jacques NEGUER

Israel Antiquities Authority
Rockefeller museum building
P.O.Box 586
91004 Jerusalem, Israel

neguer@yahoo.com

THE CONSERVATION of a unique opus sectile mosaic panel composed of glass crustae, Caesarea Maritima, Israel

Discovered during excavation of one very rich villa founded outside the city walls in Caesarea Maritima - Israel the panel was made of many glass *crustae* shaped as squares, rectangles, and triangles assembled together in the ‘*opus sectile*’ method. The *crustae* of the panel were made of two types of glass: transparent ‘gold glass’, and opaque glass. The square ‘gold glass’ *crustae* were decorated with a “stamped” design of a flower or cross. The others were made of flat-topped opaque glass, of greenish-gray or bluish-gray color stained with red, yellow, green and black in an irregular design.

The article involves the history of the excavation, planning and conservation and presentation of the archaeological site and the mosaics, maintenance plan and implementation and the treatment of the exceptional panel, discovered during the excavations.

НИШКАТА от Barje

На археологическия обект Barje, представляващ селище от наколни жилища, бе намерена буца пръст, съдържаща нишкоподобна органична материя. Топката конци, която може би представлява прежда от онази епоха, е проучена, консервирана и реставрирана. Находката е намерена във Verda, Stara gmajna, близо до Vrhnika, където, под ръководството на др. Anton Velušček, работи археологическият екип SAZU. Експертите предполагат, че находката от наколните жилища при Barje е приблизително на 5200 години.

Този значим и изключително рядък артефакт е характеризирани и изследван интердисциплинарно чрез ползването на различни научни методи като анализ на рН, анализ за наличието на метал и микроорганизми в пръстта, оптична микроскопия, SEM и FT-IR спектроскопия.

Резултатите от FT-IR потвърдиха, че произходът на фибрите в нишките е целулозен. Въз основа на изследването със SEM бе възможно да се заключи, че фибрите на нишките са фибри от растителни семена (едноклетъчни косъмчета, които растат по повърхността на семената).

Овъглената нишка е успешно почистена и консервирана. Намесата е проведена много внимателно и с много добре обмислен избор на препарати и тяхната дозировка.

Gojka PAJAGIČ BREGAR [1]

Matija STRLIČ [2]

Franci SLUGA [3], Vili BUKOŠEK [3],
Andrej DEMŠAR [3], Dejana ĐORĐEVIĆ [3],

Jana KOLAR[4],

Anton VELUŠČEK[5]

[1] National museum of Slovenia, Ljubljana, Slovenia

[2] University of Ljubljana, Faculty of Chemistry and
Chemical Technology, Ljubljana, Slovenia

[3] University of Ljubljana, Faculty of Natural
Sciences and Engineering, Department of Textiles
Ljubljana, Slovenia

[4] National and University Library, Laboratory for
cultural heritage, Ljubljana, Slovenia

[5] Scientific Research Centre of the Slovenian
Academy of Sciences and Arts.

THE THREAD of Barje

At crannog excavation site “Barje” a clod of earth which contained some threadlike organic compounds has been found. A ball of thread that could present a yarn from that time has been analyzed, conserved and restored. The finding came from Verda, Stara gmajna near Vrhnika, where SAZU archaeologists under dr. Anton Velušček leadership are examining the area. Experts anticipate that the finding from crannog excavation site at Barje is cca 5200 years old.

Respectable and highly rare artefact was characterized and analysed by an interdisciplinary approach using different scientific methods such as: pH analysis, analysis of presence of metal, and micro organisms in earth, optical microscopy, SEM microscopy and FT-IR spectroscopy.

FT-IR spectroscopic analysis confirmed that the origin of fibres in the thread is cellulose. On the basis of SEM microscopy it can be concluded that the fibres of thread are plant seed fibres (unicellular hairs that grow out from the surface of the seed).

Carbonized thread was successfully cleaned and conserved. Work has been done with great care and with cautious choice of agents and their careful dosage.

РЕСТАВРАЦИЯ на позлатено двулицево писалище на княз Фердинанд

Писалището, подлежащо на реставрация, е подарък на княз Фердинанд от канцлера на Германия - Ото фон Бисмарк. В архива на Софийския исторически музей няма сведения за годината и мястото на изработка на писалището.

В процеса на реставрацията бяха открити щампи върху месинговите ключалки на чекмеджетата. Те представляват кръгли печати с надписи във вътрешността си: **A. BEMBE. MAINZ.** При направеното проучване на тези думи се установи, че към средата на 18 век е създадено мебелно ателие от майстор на име Антоан Бембе в гр. Майнц. Ателието е съществувало до към края на 19 век, като дейността на Антоан Бембе е продължена от наследника му Август Бембе. Това означава, че инициалите **A.BEMBE** може да се тълкуват или като Антоан или като наследника му Август Бембе. Следвайки историческите факти допускаме, че автор на писалището по-вероятно е да е бил Август Бембе, т.к. е живял и работил по времето на германския канцлер Бисмарк. Точната датировка е от значение, понеже писалището е уникат и следва да се разглежда като произведение на приложното изкуство.

Осъществените реставрационни операции са реализирани на базата на предварителното проучване на обекта. Установено бе, че писалището е претърпяло след направата си три реставрационни намеси. Първата е била цялостно препозлатяване, като оригиналната позлата на места не е била премахната. При втората намеса бюрото е било частично бронзирано със златен бронз, който в последствие е променил хроматично цвета си. След това са били осъществени частични поправки на позлатата със шлак метал и шел лак. Проучването на обекта и последващите реставрационни операции имаха за цел възстановяването на оригиналния технологичен процес по създаването на бюрото.

Извършените дейности по реставрацията са:

- заздравяване на нарушени конструктивни връзки на сглобките
- възстановяване на счупени и липсващи резбовани детайли и деформирани участъци
- почистване на позлатата и вторичните слоеве
- проучване състоянието на кожата, положена върху работния плот на бюрото
- почистване на кожата от вторични покрития
- полагане в необходимите места на грунд, китове, шлайфане и полиране
- полагане на полимент и миксион
- позлатяване
- полагане на лаково покритие върху позлатените повърхности

Панайот ПАНОВ
Китан КИТАНОВ

Panayot PANOV
Kitan KITANOV

ПРОБЛЕМИ при консервация и реставрация на маслена живопис от XX век.

Съвременната консервационна практика констатира бързо и нетипично търсене на произведенията на кавалетната живопис, създадени от художниците на XX век. При тях начинът на стареене, видът на деструкцията, както и различното влияние на температурните колебания и влагата, техниката и технологията на творбите, говорят за определени специфичност на консервационни проблеми, различни от тези, касаещи произведенията на старите майстори.

Картините на художниците Преслав Кършовски, Иван Тричков, Давид Перец, Кирил Цонев, Сирак Скитник, са произведения на модерното изкуство и имат еднакви проблеми за решаване при консервацията и реставрацията, както и в творбата “Натюрморт” на худ. Hagenauer. Произведенията на споменатите автори са с множество напуквания (кракелюри) малки и големи, с множество подкожушвания, опадане на живописния слой, нагъване на платното. Поради множеството наслагване на маслена боя, положена импасто, големи партии от живописиста са се отделили между слоевете. Това налага различен подход при укрепване и опазване на живописния слой, използване на комбинирани материали, съвременни и по-стари за консервация и реставрация, използване на съвременни платна за дублажи, нови материали за възвръщане първоначалния вид на творбата.

Колкото повече се изяснява процесът на стареене и деструкция в съвременните картини, толкова по-правилно ще се подхожда при опитите за опазването им и тяхната реставрация.

Диана ПАНОВА

Diana PANOVA

PROBLEMS With Conservation And Restoration Of Oil Painting From The Xx Century

The modern conservation practice finds a growing and untypical search of works of easel paintings, created by artists of the XXth century. The way the aging is made, the appearance of the destruction, and the different influence of temperature variations and humidity, as techniques and technology in their works, speak for specific conservation problems, different from those that the old masters had.

The paintings of the artists Preslav Karshovski, Ivan Trichkov, David Peretz, Kiril Tzonev, Sirak Skitnik, are works of Modern art and have similar problems for resolving in conservation and restoration, as in the work “Still life” of the artist Hagenauer. The works of the above mentioned artists have many cracks (crackelures) small and large, with lots of air pockets, fall of the picturesque layer, folding of the canvas. Because of the multitude overlaying with oil paint, laid impasto, large sets of the painting have disconnected between the layers. This requires a different method of approach for reinforcing and preservation of the picturesque layer, using combined materials, modern and old for conservation and restoration, modern canvas for dubbing, new materials for retrieval of the original look of the painting.

The clearer the process of aging and destruction in modern paintings becomes, the better the approach in the attempts for their preservation and restoration will be.

ПОЧИСТВАНЕ на дърворезбен иконостас и владишки трон чрез използване на микро-абразивна техника (технология)

В периода септември 2003 г. – януари 2004г. реставрационният отдел на музей Бенаки, беше ангажиран с реставрацията на дърворезбен иконостас и владишки трон от края на XVIII век. Обектите са собственост на ц. “Пророк Илия”, която се намира до град Тиранавос в северо-западната част на областта (региона) Лариса.

Иконостасът беше покрит с последователни, неоргинални слоеве от кафява и зелена блажна боя, като цялата повърхност беше лакирана. Бронз имаше върху лозницата, венчилката и гълъбите, както и бетонната част от основата. Върху владишкия трон беше нанесен слой кафява блажна боя.

След многобройни тестове и внимателно обмисляне на проблема, беше решено да се използва микро-абразивна техника.

Методите на абразивно почистване, включително и микро-абразията, се отнасят към техниките, които по физичен път отнемат от повърхността замърсяванията и различните остаряли слоеве и покрития и включват употребата на определени материали, които въздействат и изтриват повърхността под налягане.

В този проект при почистването на слоевете бяха взети в предвид следните фактори – типът и състоянието на дървения материал, размерите и вида на абразивните частици, налягането с което те се прилагат върху резбованата повърхност, както и различните степени на устойчивост на слоевете. Използваното налягане беше между 2 и 5 бара.

За целите на този специфичен проект бяха използвани два абразивни комплекта. Тяхното прилагане зависеше от накрайника на компресора. Двата абразивни модула позволяваха да се използват абразивни частици с големина от 50 до 250µm в диаметър. Видът на избрания абразивен материал беше стъклен прах. Спецификата на продукта позволяваше равномерно ръзпръскване на абразивния материал при 1-6 бара (14,5-87psi).

Demosthenes PIMPLIS

CLEANING a Wood-carved Iconostasis and a Bishop's Throne With the Use Of Micro-blasting Technology

Between September 2003 and January 2004, the Conservation Department of the Benaki Museum engaged in the conservation of the wood-carved Iconostasis and bishop's throne in the late 18th century church of the Prophet Elijah (Profitis Ilias) near the town of Tyrnavos in the north western part of the Larissa region.

Extensive interventions, including a variety of materials, had covered the entire initial unpainted relief, resulting to the flattening of its details and its aesthetic alteration.

The Iconostasis was covered with successive layers of brown and green oil paint and varnish that had been applied over the entire surface, bronze on the vine, the crowning and the doves, as well as concrete on the base. The Bishop's throne had been painted with brown oil paint.

After much consideration and testing, it was decided to use micro-blasting technology.

Abrasive cleaning methods, such as micro-blasting, refer to all techniques that physically abrade a surface in order to remove soils, discolorations or coatings, and involve the use of certain materials which impact or abrade a surface under pressure.

The cleaning project was undertaken taking into consideration factors, such as the type and condition of wood, the size and sharpness of the grit particles, the pressure with which the abrasive grit is applied to the wood-carved surface, as well as the different degrees of brittleness of the layers. The pressure that had been applied rated between 2 and 5bars.

For the purpose of the specific project two blasting units were used. Their mobility was dependant on connection to an external compressor. The two blasting modules allowed the use of abrasive media with particle diameter rating from 50 to 250µm. The type of material selected was glass beads. The factory specs allowed an even flow of blasting material from 1 to 6bars (14,5-87psi).

СТЕННАТА живопис в тракийската гробница при село Александрово

Проучване, документиране, проект за реставрация и операции по стабилизиране на стенната живопис

1. Изследвания на живописната техника и диагностика на разрушителните процеси

За изследването на видовете материали и техника на изпълнение от оригиналната стенописна структура бяха взети проби за анализи. От получените резултати бе установено, че са използвани следните пигменти: варова бяла, костна черна, хематит (червен пигмент), жълта охра, а кафявият пигмент е получен от смесването на хематит и костна черна. От направеният газ-хроматографски – мас-спектроскопски анализ (GC-MS) за установяване на органичен свързвател на проба от меандъра в гробната камера, бе отчетено наличието на висши парафини и миристилова киселина - изопропилов естер, доказващи утретбата на пчелен восък. Основният градежен камък на архитектурната структура на гробницата е кристаловитрокластичен риодацитов туф. Туфът е зеолитизиран в основите на гробната камера. Причини за зеолитизацията (изветряване до глина) е интензивният пренос на влага от могилния насип през гробната камера и дромоса, както и наличието на атмосферен въздух. Продуктът от изветряването на туфа - клиноптилолитът е отложен в граничния слой между мазилката и каменния градеж и е предизвикал разслояване. Преносът на влага, интензифициран след откриването на гробницата, отлага бял воал от рекристализирал калцит в арагонит (от мазилката) и фелдшпатови минерали (от градежа) и е предизвикал локални “точкови цъфтежи” на живописиста на гробницата.

2. Консервационни дейности по стенописите на гробницата

Първият етап от практическите консервационни работи по стенната живопис включва трайно стабилизиране на връзката между варовият грунд и каменната градежна структура. Това се осъществи, като в кухините се инжектира специално приготвена смес от хидравлична смес и пълнители. Тази смес има добрите качества да се втвърдява при много висока влажност на средата и да възстановява надежно адхезията между стенната живопис и повърхността на стенната зидария в интериора.

През 2007 година бе реализирана изцяло стабилизацията в преддверието и частични консервационни интервенции в същинската гробна камера.

По проекта се предвижда през 2008 година да се приключи с основния проблем – стабилизиране на връзката на стенописите с архитектурната основа, което ще позволи пристъпване към другата главна задача – третирането на полихромния слой.

Възложител: Министерство на културата

Петър ПОПОВ, ръководител на екип
проф. Валентин ТОДОРОВ
доц. Стефан ТЪПАНОВ
Китан КИТАНОВ

Petar POPOV, head of the project
prof. Valentin TODOROV
assoc. prof. Stefan TAPANOV
Kitan KITANOV

THE MURAL Paintings in the Thracian Tomb Near Alexandrovo Village

Research, Documentation, Conservation Project and Consolidation Treatment of the Murals

1. Research on the painting technique and diagnosis of the weathering processes

For the aims of the research of the materials and the technique of the execution of the paintings, some samples from the original structure were taken. The results showed that the following pigments were used: lime white, bone black, haematite (red pigment), yellow ochre, while the brown shade was obtained by mixing haematite and bone black. The results from the GC-MS, used to identify the organic binder in a sample taken from the meander in the burial chamber, showed the presence of high paraffines and myristic acid - isopropyl ester, which proved the use of bees wax. The main building material of the architectural structure of the tomb is crystallo-vitroclastic rhyodacitic tuff. The tuff has zeolitized in the base of the burial chamber. Reasons for this process (weathering to clays) is the intense transportation of humidity from the mound through the burial chamber and the dromos, as well as the presence of atmospheric air. The product of the weathering of the tuff - the clinoptilolite - has precipitated at the border area between the plaster and the stone masonry and caused detachment. The transportation of humidity, intensified after the tomb was discovered, helped the formation of white veil of re-crystallized calcite into aragonite (from the plaster) and feldspar minerals (from the masonry) and caused “spot florescence” of the paintings in the tomb.

2. Conservation treatment of the mural paintings in the tomb

The first stage of the practical conservation treatment of the murals included firm stabilization of the adhesion between the lime plaster and the stone masonry. It was accomplished by grouting a special hydraulic mixture with fillers. The mixture has the following positive properties: it sets at high humidity levels of the environment and reintegrates the adhesion between the mural paintings and the surface of the stone masonry in the interior.

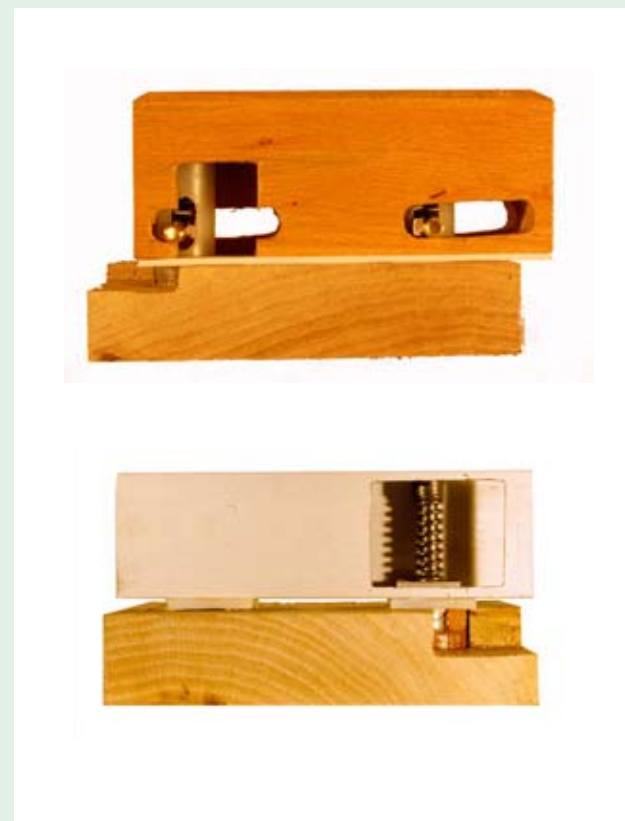
In 2007 the whole dromos was stabilized and certain partial conservation interventions in the burial chamber were also carried out.

The project envisages that in 2008 the main problem - the stabilization of the adhesion between the murals and the architectural base - will be solved, which will allow for the next main task - the treatment of the polychrome layer, to take place.

Assigned by: Ministry of Culture

КУШАЦИТЕ

Кушащи се откриват при панелите на повечето икони. Основните им функции са да осигуряват цялостта на панела и да запазват общата му равнинност, особено при големи и сложни икони (дървеният панел е изграден от една или повече части). Освен това, те разпределят по целия панел силите, които възникват в опорните точки, точките на окачване, при свързващите елементи и т.н. и спомагат за стабилизирането на живописиста, като намаляват негативните ефекти на разширяване и свиване, причинени от колебанията в относителната влажност. До началото на XV в. свързването между панелите и кушаците се е осъществявало посредством пирони. Употребата на пирони (те били направени от меко ковано желязо) е най-старият и най-често използван начин за съединяване на повече от едно парче дърво. Пироните се забивали както откъм гърба, така и откъм лицевата страна. По-късно различни видове плъзгачи се кушащи се монтирвали откъм гърба или по горния и долния край на панела. Към края на XV в. и в началото на XVI в. често се използвали кушащи с форма на лястовича опашка (с трапецовидно сечение), които се монтирвали в стесняващи се или (по-рядко) паралелни жлебове, издълбани в дебелината на панела. Сглобката тип лястовича опашка подволява да се осъществи положително скачване между панела и кушака, даващо възможност на двете части да се приплъзват една спрямо друга, но да не се огъват. В добавка към това, ограничителните сили по-скоро се разпределят равномерно по дължината на кушака, отколкото да се концентрират в специфични точки, като пирони или други подобни елементи. В наши дни като заместители на старите дървени кушащи се използват различни материали, като алуминий, плексиглас, бронз, пружини, които притежамат гъвкавост, разпределят напрежението и намаляват триенето.

Nikolaos SMYRNAKIS

Benaki Museum
Conservation Department
Laboratory of Icons, Paintings
and Wood Carving
6 Hesiodou str., GR 10674 Athens, Greece

CRADLING

Cradles are present on most icon panel supports. Their main functions were to hold the panel together and keep the general planarity, especially for large or complex icons (the wood panel is constructed of one or more pieces). They also distributed through the whole panel the forces originating at supports, hanging points, connections, and so on, and helped to stabilize the painting by reducing the negative effects of swelling and shrinkage caused by relative humidity fluctuation. Until early fifteenth century, connections between panels and cradles were made mostly with nails. The use of nails (they were made of soft, wrought iron) is the oldest and most frequently way to connect more than one pieces of wood. Nails could be either inserted from the back, or from the front side. Later, various types of sliding cradles insert on the back side, or at the top and the bottom of the panel. In the late fifteenth century and early sixteenth centuries, dovetailed cradles (trapezoidal in cross section), inserted in tapered or (rarely) parallel grooves mortised in to the thickness of the panel, were often used. The dovetail join allows a positive grip between the panel and the cradle, authorizing the two parts to slide reciprocally but not to wrap. In addition, the constraining forces are divided evenly along the cradle, rather than being concentrated at specific points, such as nails or similar devices. In our day's different types of materials such as aluminum, plexi glass, bronze, springs, are used to replace the old wood cradles, obtaining flexibility, distributing stress and reducing friction.

ДЪРВЕНИ основи на иконите

1. Въведение

Типична особеност на иконите от всички региони и периоди е основата, изработена от дървен материал: тя запазва почти универсалната си употреба, макар и с някои структурни модификации, дори след като западноевропейските художници възприемат за картините си по-практичните платнени основи.

2. Избор на дървесина за иконите

Работилниците във Византийската империя от VI до XV век не показват предпочитания към някаква определена дървесна разновидност и дървеният материал бил избиран съобразно местните възможности. Поради това списъкът на дървесните видове, които се наблюдават при иконите, е доста дълъг – той включва кипарис, ела, червен смърч, лиственица, кедр, хвойна, бор, тис, орех, кестен, дъб, топола, липа, бряст, клен, ясен, смокиня, чемшир и чинар.

3. Структура на основата – свързване на дъските

Най-ранните икони (VI – X в.) се правели от едно парче дърво, дори когато имали значителна ширина. Не се използвали кушащи. Очевидно е било прието ранните икони да имат рамка, обхващаща крайщата на панела, тъй като крайщата на всички икони от този период не са покрити с боя и в тях личат дупки от пирони.

През X в., когато започва употребата на “монолитните” рамки, много от иконите се изработвали от една дъска, но се откриват и икони от по две дъски. Дъските били свързани чрез тънки правоъгълни дървени планки, които преминавали през цялата ширина на иконата и били прикрепени с пирони в двата си края. От XIV и особено от XV в. нататък, основите на иконите станали по-тежки, вероятно заради търсенето на по-големи иконостасни икони във Византия и на Балканите като цяло. Дъските били прикрепвани една към друга чрез пирони.

По-късно панелите били укрепвани откъм гърба с монтирани чрез пирони хоризонтални кушащи, които подсилвали сглобките между дъските. Съвсем различна техника се прилагала в Русия от XIV в. нататък. Когато се използвали няколко дъски, те се залепвали една към друга с животинско лепило (туткал) или се свързвали чрез дървени елементи с форма на ластовичи опашки или ромбове; тогава откъм гърба на иконата се изкопавали удължени трапецовидни канали, ориентирани под прав ъгъл спрямо посоката на дървесните влакна.

Stergios STASSINOPOULOS

Head of Conservation Department

Benaki Museum

6 Hesiodou str., GR 10674 Athens, Greece

stassinopoulos@benaki.gr

WOODEN Icon Supports

1. Introduction.

A standard feature of icons from all regions and periods is a support made of wood: this remained in near universal use, albeit with certain structural modifications, even after western artists had adopted the more practical canvas support for their painting.

2. Selection of wood for icons.

Workshops throughout the Byzantine empire, from the 6th to the 15th century, display no preference for any specific variety and the wood was chosen according to the species available locally. For this reason the list of woods found in icons is a lengthy one: it includes cypress, fir, red spruce, larch, cedar, juniper, pine, yew, walnut, chestnut, oak, poplar, lime, elm, maple, ash, sycamore, box and plane.

3. Structure of the support – joining the boards.

The earliest icons (6th – 10th century) were made from a single piece of wood, even when they were of considerable width. Battens were never used. A frame enclosing the edges of the icon must have been a feature of all other contemporary icons, as their edges are unpainted and bear nail holes.

In the 10th century, when the use of “integral” frames began, many icons were constructed of one board, but icons with two boards are also found. The boards were joined together with thin rectangular strips of wood, running the full width of the icon and fastened with nails along its top and bottom edges. From the 14th and more particularly the 15th century, icon supports became heavier and more solid, possibly because of the demand for larger iconostasis icons in Byzantium and the Balkans generally. The boards were joined together with nails.

The panels were subsequently reinforced on the reverse with nailed horizontal battens which strengthen the joins. A totally different technique was used in Russia from the 14th century onwards. Where several boards were used, they were stuck together with animal glue or joined with butterfly- or lozenge-shaped pieces of wood; elongated trapezoid channels were then chiselled in the reverse of the icon at right angles to the grain of the wood.

РЕСТАВРАЦИЯ на осем възрожденски икони от Самоковската художествена школа

Таблото представя реставрацията на осем икони от царския ред на иконостас създаден през Възраждането. Иконите са подписани от иконописец Захарий поп Радойков от Самоков и са датирани през 1874 г. Състоянието им беше изключително нестабилно и с реставрацията им са възродени едни от добрите образци от Самоковската художествена школа.

Любомира СТЕФАНОВА
Стефан СТЕФАНОВ

Lyubomira STEFANOVA
Stefan STEFANOV

ilbens3o@yahoo.com

CONSERVATION of Eight Renaissance Icons of the Samokov Art School

The poster presents the conservation of eight imperial icons of an iconostasis, created during the Bulgarian Renaissance. The icons are signed by the icon-painter Zaharii pop Radoikov from the city of Samokov and are dated to 1874. Their condition was extremely unstable and the executed conservation treatment revived some of the good works of the Samokov art school.

РЕСТАВРАЦИЯ на дървена скулптура от католически храм

Таблото представя проекта по реставрацията на дървена християнска скулптура. Обекта пристигна в ателието в много лошо състояние. Цялата повърхност беше обгоряла. Липсваха пръстите на двете ръце и част от носа. Скулптурата беше почистена и укрепена. Направиха се възстановки на липсващите части . Поради липсата на каквито и да било частици полихромия , екпозиционното представяне на фигурата е оставено на ниво грунд.

Стефан СТЕФАНОВ
Любомира СТЕФАНОВА

Stefan STEFANOV
Lyubomira STEFANOVA

ilbens3o@yahoo.com

ФОТОДОКУМЕНТИРАНЕ на стенописите от тракийската гробница при с. Александрово

Фотографското документиране на стенописите от тракийската гробница при с. Александрово бе реализирано като част от програмата за проучване и реставрация на гробницата. На този етап от фотодокументирането бе регистрирано актуалното състояние на стенописите във видимия и IR спектър. Другата важна задача бе да се изготвят мащабни фотоплан-карти (разгъвки) на стенописите в гробната камера като основа за графичната документация. Особено предизвикателство при заснемането бяха специфичната геометрия и размери на гробната камера. Малката дистанция и огънатата повърхност затрудниха доста коректното фотографиране на стенописите за представянето им в равнинна проекция. Данните от метричното заснемане и фото- заснемането бяха обединени при компютърната обработка по метода “фотомозайка”.

доц. Стефан ТЪПАНОВ
ръководител на катедра “Реставрация”
Национална художествена академия
ул. Шипка 1
София, България

assoc. prof. Stefan TAPANOV
Head of the Department of Conservation
National Academy of Arts
1, Shipka Str.
Sofia, Bulgaria

PHOTO Documenting Of The Mural Paintings In The Thracian Tomb At The Village Of Alexandrovo

The photographic documenting of the mural paintings in the Thracian tomb at the village of Alexandrovo was realized as a part of the project for the study and conservation of the tomb. At this stage of the photo documenting process the current condition of the murals was registered in the visible and the IR-spectra. Another important task was the preparation of scale photoplan-maps (spreads) of the paintings in the burial chamber, which will serve as a base for the graphic documentation. Particular challenges for the photographic work were the specific geometry and size of the burial chamber. The small distance and the warped surface rendered the correct photo documenting of the murals quite difficult, having in mind that this will be the source of the mural's presentation in plane projection. The data from the metric and the photo documenting was combined during the computer processing using the method “photo mosaic”.

РЕСТАВРАЦИОННА проблематика на рисуваните тъкани

Таблото представя дисертационния труд “Живописни техники за рисуване върху текстил. Проблеми на реставрацията”, който бе реализиран в катедра “Реставрация” към НХА през периода 2001-2006 г. и бе защитен през януари 2007 г. Рисуваните тъкани са разгледани като отделна група обекти в реставрацията, която не бива да бъде пренебрегвана, тъй като този вид произведения са неделима част от световното културно наследство и присъстват в изкуството и бита на различни народи още от дълбока древност. За изработката им са се използвали и се използват разнообразни живописни, графични, печатни и спомагателни техники, като реализации на голяма част от тях се откриват и в България. Въпреки че у нас текстилното рисуване също има прояви в различни сфери на живота, то не е много популярно и досега не е било тема на научни разработки.

В по-голямата си част реставрационните проблеми на рисуваните тъкани представляват характерна комбинация от изменения и разрушения, които се наблюдават при произведенията от текстил и при кавалетните картини. Съществуват обаче и специфични повреди, които не позволяват методите на третиране, установени в реставрацията на текстил или кавалетна живопис, да бъдат приложени директно в работата с рисувани тъкани. Техничко-технологичната нестандартност и многообразието на творбите допълнително усложняват реставрационните намеси, пораждайки редица технически и естетически проблеми. Неяснотата и предизвикателството на тези проблеми могат да бъдат овладяни само след обстойно и диференцирано проучване на рисуваните тъкани като отделна група обекти в реставрацията. Докторският труд поставя насоките за изграждане на диференциран подход при намесите като разглежда три аспекта от реставрационния процес: водни обработки, дублаж, възстановки и реинтеграция. Изборът на точно тези видове манипулации е съобразен с емпиричните изводи и наблюдения, натрупани по време на практическата работа към дисертацията.

Елица Цветкова

Elitsa TSVETKOVA

CONSERVATION Problems of Painted Textiles

The poster presents the dissertation work “Techniques for Textile Painting. Restoration Problems”, which was realized in the Department of Conservation and Restoration at the National Academy of Arts, Sofia, Bulgaria, during the period 2001-2006 and was defended in January 2007. The painted textiles are referred to as a separate group of objects in the conservation practice, which should not be ignored because these artifacts are an integral part of the world cultural heritage and have been present in the art and everyday life since ancient times. Various techniques have been and still are used for making them: painting, graphic, printing and auxiliary techniques, as most of these have their realizations in Bulgaria as well. Although the textile painting’s manifestations in our country also have entered different spheres of life, they are not very popular and have not been thoroughly studied as yet.

The greater part of the conservation problems of the painted textiles represent a characteristic combination of alterations and destructions, which are usually observed on textile works and on easel paintings. There however exist specific damages as well, which do not allow the methods of treatment established in the conservation of textiles or easel painting, to be applied directly to the work on painted textiles. The technical and technological irregularities and the diversity of the artifacts additionally complicate the conservation interventions by generating different technical and esthetic problems. The unclear points and the challenge of these problems can be mastered only through a detailed and differentiated study of the painted textiles as a separate group of objects in the conservation practice. The present thesis sets some directions for the formation of a differentiated approach to the treatments, by presenting three aspects of the conservation process: water treatments, lining, compensation of losses and reintegration. The choice of exactly these three kinds of manipulations is conformed to the empirical observations and conclusions, accumulated while the practical works within the framework of the Ph.D. project were conducted.

ЗА НАЙ-РАННИЯ пример на техника strappo в България

Навлизането на техника strappo в България се свързва с името на Карл Йорданов, който в периода 1939-1940 г. е реставратор към Народния археологически музей в София. Публикуваните до сега сведения отнасят най-ранната употреба на техниката към 1941 г., когато той сваля няколко стенописни фрагмента от руините на църквата „Св. Никола” в с. Железна. При проучване на трансферирани стенописи в депо Средновековие на НАИМ-БАН през юли 2006 г. бе открит неизвестен до сега фрагмент с дата на сваляне 1940 г. В последствие бе установено, че това е фрагмент от гробница № 1, открита през септември 1940 г. при изкопни работи за строежа на Народната библиотека в София.

През май 1939 г. Карл Йорданов е изпратен на специализация в Германия и Италия, за да се запознае със съвременните практики за сваляне на стенописи. Завръщането му в България една година по-късно съвпада с археологическото откритие. До сега не са публикувани данни за съдбата на стенописите. Според откритите реставрационни доклади Карл Йорданов успява да сваля няколко фрагмента преди строежа на новата сграда да е започнал. До днес е оцелял само един от фрагментите, свидетелство за най-ранното прилагане на техника strappo в България.

д-р Иван ВАНЕВ

Ivan VANEV, PhD

ivangel@abv.bg

THE EARLIEST Example of the Use of the Strappo Technique in Bulgaria

The strappo technique in Bulgarian restoration practice has been invented by Karl Jordanov. His activities between 1939 and 1949 are closely related with the National Archaeological Museum where he is in charge of restoration. All the publications stated that strappo technique is first applied by him in 1941, when he detached few mural painting's fragments from St Nicolas Church in Zhelezna village. During a recent investigation, undertaken by the author in July 2006 at the National Archaeological Museum's medieval storage, an unknown transfer has been discovered; it is marked as "detached in 1940". After a thorough study by the author the origin of that transfer was clearly identified as a fragment from so called Tomb No 1, excavated in September 1940 during the building campaign of the National Library in Sofia.

Karl Jordanov spent a year – from 1939 until 1940, in Germany and Italy in studying modern techniques of mural painting's detachment. His return back in Bulgaria coincides with the discovery of the Tomb No 1. What had been happened with its mural painting has remained unknown until author's discovery of the mentioned fragment. It is to be assigned to Karl Yordanov's activities as the data from his reports could suggest. This fragment is the earliest example in Bulgaria of strappo technique appliance.

ПРОБЛЕМИ, свързани с реставрацията на фотография от фонда на НИМ

През 2007г. в Националния исторически музей се извърши обновяване на експозицията, представена в зала - Трето Българско царство. Експертната оценка на състоянието на експонатите установи, че някои имат нужда от почистване и реставрация, между които и фотография на поетесата Елисавета Багряна, която е обект на настоящото представяне.

Фотографията е черно-бяла, в кръгла медно-сплавна метална рамка с орнаменти и стойка. В процеса на реставрация се установи наличието на втора фотография между видимата отпред снимка и гърба. Специалисти от НИМ я определиха като уникална и неизвестна до момента. Непубликувана. Изображението показва поетесата Елисавета Багряна и литературният историк проф. Боян Пенев. Фотографията е датирана - надпис със синьо мастило "Варна 926" в долния десен край. Бяха проведени редица наблюдения и заснемания при различни увеличения, с цел установяване на използваните фотографски техники и процеси. След реставрационните интервенции двете фотографии бяха върнати в оригиналната рамка. За да се вижда втората фотография беше изработен и монтиран прозрачен гръб на експоната.

Александър ВЪТОВ
ЦЛКР при НИМ
София

Alexander VATOV
Central Laboratory
for Conservation and Restoration
National Museum of History

avatov@gmail.com

PROBLEMS in Connection With the Restoration of a Photograph From the Collection of the National Museum of History

The exposition displayed in Hall 5 – Third Bulgarian Kingdom – of the National Museum of History was renovated in 2007. The expert condition checking found out that some objects need cleaning and restoration. The Photograph of the poetess Elisaveta Bagryana, the objective of this presentation, was among them.

The photograph is a black-and-white one. It is in an ornamented round frame of copper alloy with a stand. It was discovered in the restoration process that a second photograph had been inserted between the visible front picture and the back. Specialists from the National Museum of History defined it as unique and unfamiliar. Unpublished. It shows the poetess Elisaveta Bagryana and the literature historian Prof. Boyan Penev. The photograph is dated in blue ink – *Varna 926* – in the left lower corner. A series of observations were made and pictures were taken at different magnifications to establish the photographic techniques and processes applied. After the restoration treatment, the two photographs were returned in the original frame but a transparent back was made and mounted on the back of the exhibit in order to make the second photograph visible.

